

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2018

Jan Paprskář

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Rizikové chování mládeže ve společnosti

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Jan Paprskář
Studijní program: B 7507 – specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství praktického vyučování
Vedoucí práce: Mgr. Radka Skorunková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Jan Paprskář
Studium:	P15K0282
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství praktického vyučování
Název bakalářské práce:	Rizikové chování mládeže ve společnosti
Název bakalářské práce AJ:	Risky behavior of youth in society

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se věnuje rizikovému chování mládeže ve společnosti v České republice. Shromáždí informace o závislostech, šikaně, kriminalitě a jiném rizikovém chování. Popisuje společenské a ekonomické dopady, metody péče, mechanismus vzniku, druhy prevence a způsoby pomoci směřující k nápravě. Naznačuje společensky právní normy. Cílem bakalářské práce je zmapovat problematiku vybraných rizikových chování mládeže v ČR podle společenského statutu a geografické oblasti, analyzovat příčiny, společenské důsledky a možné způsoby prevence.

- MARTÍNEK, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha : Grada, 2009. 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5. - POKORNÝ, V.; TELCOVÁ, J.; TOMKO, A. Patologické závislosti. Brno : Prevence SPJ, 2000. 96 s. ISBN 80-238-6539-4. - BENDL, S. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha : ISV, 2003. 197 s. ISBN 80-86642-08-9. - SOCH?REK, J. Vybrané kapitoly ze sociální patologie. Liberec : Technická univerzita, 2001. 81 s. 80-7083-494-3 - URBAN, Miloslav. Jak se bránit zločinu: Jak bránit sebe, své fyzické a duševní vlastnictví před zločinem. Praha: SPN, 1994. Odborná literatura pro veřejnost. ISBN 80-04-26581-2. - KRAUS, Blahoslav. Sociální deviace v transformaci společnosti. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-575-2. Internetové zdroje: - [Http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/prevence](http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/prevence) [online]. [cit. 2016-11-28]. - [Www.policie.cz/soubor/ucebnice-prevence.aspx](http://www.policie.cz/soubor/ucebnice-prevence.aspx) [online]. [cit. 2016-11-30].

Garantující pracoviště:	Katedra pedagogiky a psychologie, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Radka Skorunková, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Mgr. Tomáš Komárek, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	11.2.2015

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.“ (Dle Rozhodnutí děkana č. 23/2015, UHK PdF)

V Hradci Králové 27. 4. 2018

.....

Jan Paprskář

Poděkování

Rád bych upřímně poděkoval všem, kteří přispěli ke vzniku této práce. Za laskavost, vstřícnost a cenné připomínky děkuji hlavně vedoucí své bakalářské práce, paní Mgr. Radce Skorunkové, Ph.D., dále své rodině a přátelům za podporu a trpělivost.

Za věnovaný čas děkuji panu Mgr. Štěpánu Vrbovskému a paní Mgr. Markétě Vrbovské.

Anotace

PAPRSKÁŘ, Jan. *Rizikové chování mládeže ve společnosti*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 65 s. Bakalářská práce

Bakalářská práce se věnuje rizikovému chování mládeže ve společnosti v České republice. Shromažďuje informace o závislostech, šikaně, kriminalitě a jiném rizikovém chování. Popisuje společenské a ekonomické dopady, metody péče, mechanismus vzniku, druhy prevence a způsoby pomoci směřující k nápravě. Naznačuje společensky právní normy. Cílem bakalářské práce je zmapovat problematiku vybraných rizikových chování mládeže v ČR podle společenského statutu a geografické oblasti, analyzovat příčiny, společenské důsledky a možné způsoby prevence.

Klíčová slova:

Rizikové chování, mládež, kriminalita, návykové látky, šikana

Annotation

PAPRSKÁŘ, Jan, *The Risky behavior of youth in the Czech society*. HK, Pedagogical faculty of HK University, 2018, 65 p., Bachelor Thesis

The bachelor thesis deals with risky behavior of youth in the society of the Czech Republic. It collects information about addictions, bullying, crime, and some other risky behavior. It describes social and economic impacts, methods of care, mechanism of formation, types of prevention, and ways of help taking steps towards remedy (reformation). My thesis also indicates social-legal norms. The aim of the bachelor thesis is to describe the issues of selected types of risky behavior of youth in the Czech Republic according to the social status and geographical area, to analyze their causes, social consequences and possible ways of prevention.

Key words

Risky behavior, youth, criminality, addictive substances, bullying

Obsah	
Úvod.....	10
1 Dospívání a adolescence	11
1.1 Dělení adolescence	11
1.1.1 Časná adolescence.....	12
1.1.2 Střední adolescence	12
1.1.3 Pozdní adolescence	13
2 Rizikové chování.....	14
2.1 Syndrom rizikového chování.....	15
2.1.1 Faktory ovlivňující vznik rizikového chování	15
2.1.2 Riziko a resilience	16
2.2 Rizikové chování a legislativa.....	17
2.3 Formy rizikového chování.....	17
2.3.1 Závislost – závislostní chování	18
2.3.2 Šikana	25
2.3.3 Kriminalita mládeže	30
2.4 Prevence rizikového chování.....	35
2.4.1 Primární prevence	36
2.4.2 Sekundární prevence	36
2.4.3 Terciální prevence	36
2.4.4 Prevence v rodině	37
2.4.5 Prevence ve škole	38
2.4.6 Prevence ve společnosti	38
3 Cíle práce a výzkumné předpoklady	39
3.1 Cíle práce.....	39
3.2 Výzkumné předpoklady.....	39
3.3 Sběr dat a výzkumný soubor	39
3.4 Metoda výzkumného řešení.....	40

4	Výsledky výzkumu a jejich analýza.....	41
4.1	Splnění cílů práce a diskuze	49
4.2	Ověření výzkumných předpokladů.....	55
	Závěr.....	57
	Seznam použité literatury	58
	Seznam tabulek	61
	Seznam zkratek	62
	Seznam příloh.....	63

Úvod

Dospívající se nacházejí v nejohroženější skupině, která se setkává s rizikovým chováním a to včetně užívání návykových látek a kriminality. Na základě svých zkušeností a zkušeností jako učitele mi vyplývají důležité otázky týkající se rizikového chování, zároveň si dovoluji tvrdit, že narůstá počet jedinců akceptující rizikové chování ve svém způsobu života, které může ohrozit dospívání a může způsobit následky trvající v dospělosti. Ve společnosti se projevuje zvýšený nárůst projevů rizikového chování mládeže. Zcela se vyhnout rizikovému chování je velmi složité, neboť na jedince působí mnoho činitelů, které jsou zesilovány nebo utlumovány rizikovými a ochrannými faktory.

Rizikové chování není v naší společnosti žádnou novinkou, vždy zde existovalo a dovoluji si tvrdit, že stále existovat bude, ale v posledních letech má narůstající tendence. Důsledkem nárůstu je možná ztráta hodnot, hranic, morálky a pocit vyzdvihovaného individualismu. V dnešní době, kdy mladá generace je zvyklá dostávat mnoho věcí bez vynaložené trpělivosti a péle, se při setkání s překážkou může rozhodnout řešit takový problém nepřiměřeným způsobem. Není výjimkou, že mizí úcta ke starším, domácí práce jsou považovány za otrokářské, mladí si chtějí užívat života, domáhají se svých práv a přitom zapomínají na své povinnosti.

Bakalářská práce se zabývá určitými formami rizikového chování mládeže, jejich příčinami, faktory ovlivňující vznik a možnou prevenci, V teoretické části je definováno dospívání, popsány formy rizikového chování, kriminality a způsoby možné prevence. Praktická část je zaměřena na zjištění informovanosti žáků o rizikovém chování a kriminalitě a zmapování rizikového chování a kriminality. Výzkumným souborem jsou žáci 1. – 4. ročníků střední školy SPŠ Chrudim, tedy zástupci střední a pozdní adolescence.

1 Dospívání a adolescence

Dospívání neboli-li adolescence je vývojové období, které je vymezeno 10. a 20. rokem života. V tomto období dochází k velkému počtu rychlých změn na úrovni biologické, psychické, sociální a vývojové. Na úrovni biologické se zrychluje růst a jedinec pohlavně dospívá. Na psychické úrovni se jedinec tzv. hledá, čili hledá svou identitu a postupně se osamostatňuje od primární rodiny.

Langmeier a Krejčířová (2006) charakterizují a vymezují období adolescence následovně:

„V základním-biologickém smyslu lze období dospívání vymezit široce jako životní úsek ohraničený na straně jedné prvními známkami pohlavního zrání (zejména objevením se prvních sekundárních pohlavních znaků) a více nebo méně vyznačenou akcelerací růstu, na druhé straně dovršením plné pohlavní zralosti (plné reprodukční schopnosti) a dokončením tělesného růstu. Současně s biologickým zráním probíhá řada významných a nápadných psychických změn, které můžeme povšechně charakterizovat ohlášením nových pudových tendencí a hledáním způsobů jejich uspokojení a kontroly, celkovou emoční labilitou a zároveň nástupem vyspělého (formálně abstraktního) způsobu myšlení a dosažením vrcholu jeho rozvoje.“¹

1.1 Dělení adolescence

Rozdělovat adolescenci dle věku a sledu vývojových mezníků je obtížné. Začátek a průběh adolescence je totiž velmi individuální a vývojové normy zde mají velkou variační šířku. Dívky somaticky dospívají dříve, bazální pohlavní zralosti dosahují v průměru okolo 13. roku života. Chlapci dosahují bazální pohlavní zralosti v průměru okolo 15. roku života. Není výjimkou, že ve skupině najdeme jedince dozrávající časně (u dívek menarche okolo 10. roku života a u chlapců poluce okolo 12. roku života) a jedince, kteří dozrávají později (u dívek menarche okolo 15. roku života, u chlapců první poluce okolo 17. roku života)

Systémů věkového dělení adolescence je velmi mnoho, v této bakalářské práci se přidržíme často užívaného rozdělení adolescence:

1. Časná adolescence (10 - 13let)
2. Střední adolescence (14 – 16 let)
3. Pozdní adolescence (17 – 20/22 let)²

---

¹ LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie.*, s. 142

² MACEK, P., *Adolescence.*, s. 35-36

1.1.1 Časná adolescence

V tomto období převažují rychlé biologické změny, charakteristické startem růstu a počátkem pohlavního dozrávání (puberta). Úplný začátek změn na hormonální úrovni je patrný 1 – 2 roky před začátkem adolescence, toto období se nazývá adrenarche.

Pohlavní dozrávání vnáší do života nové podněty. Adolescent vidí a cítí, že se tělesně (somaticky) mění, hlásí se pohlavní pudy a je velmi precitlivělí na vnější podněty. Sám nad sebou přemýšlí, pochybuje a zároveň vyzdvihuje v emoční rovině. Vlivem častých citových konfliktů je emočně nestabilní, podrážděný a inklinuje k negativním emocím. Mnozí adolescenti jako by nerozuměli těmto změnám, úzkostně pozorují své niterní stavy, které jejich mladou osobnost vedou k nevyrovnanosti a konfliktnosti.

Mezi hlavními úkoly dospívání patří postupná emancipace od rodiny a naopak navazování významnějších a rozdílných vztahů k vrstevníkům obou pohlaví. Proces osamostatňování jedince sice začíná od útlého dětství a pokračuje v dospělosti, ale adolescence má v tomto klíčovou roli a je rozhodující pro další identifikaci adolescenta (osvojení si základní roli rodiče nebo partnera).³

V otázkách budoucího povolání je časná adolescence bohatá na náměty plné fantazie, které nejsou omezeny dosavadními schopnostmi. Jedná se spíše o hru a představu, kdy takto mladý adolescent pozoruje své rodiče, vrstevníky a okolí.

1.1.2 Střední adolescence

V tomto období adolescence stále přetrvává zvýšené růstové tempo, které má zpomalovací charakter. Spíše než růst je primární formování postav, které ovlivňují hormony (testosteron a estrogen, u chlapců dochází k rozšíření v ramenech a u dívek k formování boků).

Pro zdravé sebepojetí adolescenta je velmi důležité členství v dynamické vrstevnické skupině, která experimentuje s různými formami stylů (hudba, oblékání, sport). Pro adolescentního jedince je důležité, aby se líbil jiným a i sobě. Jeho zevnějšek se stává prostředkem k získání prestiže a přijetí do subkultury společnosti. V takto dynamickém prostředí získává zkušenosti, které ho ovlivňují a nutí ho přemýšlet o sobě samém. Běžnou součástí rozvah je i pocit vnitřního neklidu a trápení, z tohoto důvodu je velmi obtížné rozlišit intenzivní prožívání takových pocitů od psychického onemocnění.⁴

„Zatím co puberta je většinou chápána ve znamení napjatých vztahů mezi adolescentem a jeho rodičem. Ve střední adolescenci více dochází k určité odtažitosti

---

³ KABÍČEK, P., CSÉMY, L., a HAMANOVÁ, J., *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*, s. 24

⁴ MACEK, P., *Adolescence*, s. 36

*od rodičů a koncentrování se na vrstevnickou skupinu. Neshody a hádky s rodiči mohou vyvolat potřebu schůzek, kdy nejožehavějším problémem je separace, spíše než „s kým jdeš“. Fyzická atraktivita a oblíbenost zůstává ve středu zájmu obou pohlaví a je kritickým faktorem interpersonálních vztahů a sebevědomí“.*⁵

Děti s výraznou somatickou odlišností jsou ohroženy zvýšeným rizikem poruchy vývoje sociálních dovedností a schopností.

*„Nezařadí-li se adolescent do nějaké vrstevnické skupiny, pocituje to často jako sociální stigma. Ti, kteří jsou pozitivně hodnoceni od svých vrstevníků, mají obvykle vyšší sebehodnocení než ti, kteří jsou hodnoceni méně pozitivně“.*⁶

Rozvaha nad otázkou budoucího povolání je hlubšího charakteru, sám adolescent aplikuje sebekritičnost, bere ohled na své dovednosti, schopnosti a vlohy. Opuštěním fantazie si uvědomuje potřebu se zdokonalovat a vyhledávat takové činnosti, které by ho přiblížili k toužené profesi.

1.1.3 Pozdní adolescence

Změny na biologické úrovni jsou v tomto období velmi mírné. Plný rozvoj sekundárně pohlavních znaků je u 95 procent chlapců a dívek plně dokončen v rozmezí 17 – 18 roku. Mírné změny v oblasti pubického ochlupení se u chlapců dotvářejí ještě několik let, navíc se rozvíjí ochlupení na hrudníku a mužský typ vlasové hranice, případně počínající plešatost.

Dospívající se sexuálně vymezuje, postupně sexuální experimentování mizí a začínají převládat orientace na trvalejší vztahy. Samotné myšlení jedince přestává být egocentrické, rozvíjí se pojetí o spravedlnosti, patriotismu a vztahu k historii. Zpomalení somatického vývoje je nápomocno ke stabilizaci vnímání vlastního těla. Intimní vztahy mají v životě adolescenta důležitou roli, prohlubují si jím pojem lásky, povinnosti, sounáležitosti a chápou je jako závazky do života. V otázce kariéry jsou již adolescenti zcela sebekritičtí, vnímají sami sebe jako součást společnosti (student, dělník, rodič).

*„Smyslem pozdní adolescence je poskytnout jedinci čas a možnost, aby porozuměl sám sobě, zvolil si, čeho chce v budoucnosti dosáhnout a osamostatnil se ve všech oblastech, v nichž to současná společnost vyžaduje.“*⁷

---

⁵ KABÍČEK, P., CSÉMY, L., a HAMANOVÁ, J., *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*, s. 30

⁶ MACEK, P., *Adolescence*, s. 58

⁷ VÁGNEROVÁ, A., *Vývojová psychologie I*, s. 325

2 Rizikové chování

Dospívání jedince je plné radikálních změn v organismu i v osobnosti. Většina mládeže se s nároky dospívání vyrovná, ale v poslední době se zvyšuje počet jedinců, kteří akceptují rizikový způsob života. Tento problém se neprojevuje jen na území ČR ale má celosvětové měřítko, stále více adolescentů se projevuje rizikovým chováním a věk adolescentů, kteří se tak projevují, se posunuje stále do nižšího věku. Takové chování sebou nese komplikace v životě adolescenta včetně důsledků. Dospívající jedinci si tyto důsledky nepřipouští, snad si je ani nechtějí připouštět a velmi často je i podceňují. Vyšší prioritou je pro ně momentální zážitek než plánovat budoucnost nebo uvědomění si takových dopadů pro život. Důležitou částí je jejich informovanost. Dospívající by měli vědět, jak svým rizikovým chováním mohou ublížit nejen sobě, ale i svým rodinám, kamarádům a blízkým.

Rizikové chování je druh takového chování, které přímo či nepřímo ovlivňuje vznik psychosociálních nebo zdravotních deformací jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí.⁸

„Pod pojmem rizikové chování rozumíme chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost.“⁹

Na stránkách [prevence-info.cz](http://www.prevence-info.cz)¹⁰ je publikováno, že sociálně patologické jevy jsou pojmem sociologickým, kdežto rizikové chování je pojmem pedagogickým. Rizikové chování je používáno ve vzdělávacím prostředí a zahrnuje více jevů než sociálně patologické jevy. K tomuto výkladu je vhodné zmínit pojetí Hamanové: *„Takzvané sociálně patologické jevy se dotýkají částečně téže problematiky, ale koncepce syndromu rizikového chování v dospívání je ze zdravotnického hlediska vhodnější při průběžné práci s mládeží a je komplexnější. Zahrnuje jevy a chování před vývojem jasné patologie a v době, kdy jsou ještě snadněji ovlivnitelné. Postihuje tak příčiny a tím ukazuje směr prevence i řešení. Jde o určité hraniční území mezi mírnějšími odchylkami od normy a už vyvinutou patologií.“¹¹*

I přes veškerá rizikové faktory, které sebou nese dospívání, nesmíme na rizikové chování hledět pouze s negativním postojem. Je nutné, aby si mladiství v průběhu adolescence prošli některými formami rizikového chování, vypořádali se, současně jim nepodlehli (př. závislost) a úspěšně tak překonali cíl dospívání.

„Rizikové chování je do určité míry považováno za normativní součást vývoje.“¹²

⁸ MACEK, P., *Adolescence*, s. 110

⁹ <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/70/4538/Prevence-rizikovehochovani>

¹⁰ <http://www.prevence-info.cz>

¹¹ MACHOVÁ, J., a KUBÁTOVÁ, D., *Výchova ke zdraví*, s. 187

¹² SOBOTKOVÁ, V., *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*, s. 39

2.1 Syndrom rizikového chování

„Problematikou vzniku rizikového chování adolescentů se zabývá i eklektická teorie Richarda Jessora (1977), který formuloval společně s manželkou Shirley teorii problémového chování a na ni navazující syndrom problémového chování.“¹³

Z výše uvedené citace je podstata syndromu rizikového chování v propojení oblastí, ve kterých se adolescent chová rizikově, tzn. v případě, kdy adolescent jedná rizikově v jedné oblasti, je předpoklad, že stejně bude jednat i v jiné oblasti chování.

2.1.1 Faktory ovlivňující vznik rizikového chování

Jednotlivé formy rizikového chování v adolescenci se prolínají, při svém vzniku a vývoji nesou společné rizikové a ochranné faktory. Rizikové faktory ovlivňují pravděpodobnost výskytu rizikového chování u mladistvého. Tato pravděpodobnost je dále ovlivňována ochrannými faktory, které tuto pravděpodobnost snižují.

„Rozhodující roli při formování osobnosti má rodina, přátelé a známí, tedy mikrostruktura, ve které mladý člověk vyrůstá a žije. Nezanedbatelný vliv má však i škola, kamarádi a další. Negativní vývojové vlivy pak nejcitlivěji zasáhnou oblast psychiky člověka, tj. motivaci, sebeovládání, citovou a morální složku osobnosti.“¹⁴

Osobnost dítěte je ovlivněna mnoha vzájemně působícími faktory. Tyto faktory začínají vznikat už v prenatálním vývoji, možným inhibítorem pro vznik může být i matka, která je závislá na návykových látkách, alkoholu, trpí psychickou poruchou nebo celé těhotenství prožívá v prostředí plné stresu a úzkosti.

Individuální rizikové faktory bývají často definovány jako nízká nebo přehnaná sebedůvěra, chronické onemocnění, tělesný handicap, příslušnost k menšinám, sklony k riskování, špatný prospěch ve škole, malé nebo žádné vyhlídky do budoucnosti nebo možná dědičná indispozice.

Individuálními ochrannými faktory jsou vysoká inteligence, negativní zkušenost z dětství (mladiství se snaží vyvarovat opakování), zdravé sebehodnocení, schopnost sebekontroly, duchovní orientace a odolnost proti stresu.

Rodina si své výlučné postavení udržuje i v době dospívání, ale postupně dochází k přeměně vzájemných vztahů mezi jednotlivými členy rodiny. Vlivem dospívání vznikají konflikty mezi rodiči a dětmi, rodiče pozorují, jak dítě dospívá a dostává od rodičů více

---

¹³ SOBOTKOVÁ, V., *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*, s. 43

¹⁴ CHMELÍK, J., *Trestná činnost mládeže a páčána na mládeži*, s. 7

požadavků a povinností. Na druhé straně si ale dítě uvědomuje své dospívání a nechápe, proč mu narůstají povinnosti, když práva zůstávají stále stejná.

Rizikovými faktory z rodinného prostředí mohou vzniknout při ztrátě v rodině (rozvod, smrt nebo zavrhnutí rodiči), výchova rodičů je přísně autoritativní nebo naopak zanedbávající s extrémní shovívavostí, špatná komunikace mezi členy, objevují se prvky citové deprivace a negativismu ve výchově. Novodobým rizikovým faktorem je prodlužování dětství, kdy mladiství oddalují nástup do pracovního poměru.

Ochranné faktory jsou například dobré vztahy v rodině, dobrá komunikace, pocit opory v rodině, formální autorita a zdravý přístup vedení života v rodině.

Společensko-ekonomický status rodiny je nepřehlédnutelným faktorem rizikového chování. Obecně je chudoba chápána jako riziková, ale nutně neznamená zvýšené riziko. Stejnou měrou jsou zastoupeni i mladiství z řad vyšších socio-ekonomických vrstev, z důvodu velmi nízkého dohledu ze strany rodičů.

Pravděpodobnost vzniku rizikového chování si vždy nese celková kombinace faktorů, primárně z mého pohledu nejvíce ovlivňující faktor je rodina. Rodina jako samostatná ovlivňuje společenský faktor volbou povolání, místem bydliště a postoji ke společnosti, ovlivňuje také individuální faktory, nejvíce rodina může podpořit zdravou sebeúctu a sebedůvěru.

2.1.2 Riziko a resilience

Riziko chápeme jako proces vystavení se nepříznivým podmínkám a okolnostem, které mohou zvýšit pravděpodobnost maladaptace na jakoukoliv úroveň vývoje.¹⁵

„Resilience není pouze osobnostní rys či vlastnost jedince, je to spíše proces pozitivní adaptace na nepříznivé okolnosti, který může být výsledkem individuálních faktorů, environmentálních faktorů nebo výsledkem souhry obou.“¹⁶

Resilience je proces vzájemného působení osobnosti a prostředí, výsledkem vzájemného působení je úspěšná adaptace na okolnosti, podmínky vývoje a snížení pravděpodobnosti rizikového chování.

Pro prevenci rizikového chování a pro podporu zdravého vývoje je důležité identifikovat, kdo a proč si zvolil úspěšnou cestu a kdo se během dospívání setkal se závažnými problémy v oblasti rizikového chování.¹⁷

---

¹⁵ KABÍČEK, P., CSÉMY, L. a HAMANOVÁ, J.. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví.*, s. 42

¹⁶ SOBOTKOVÁ, V., *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*, s. 42

¹⁷ KABÍČEK, P., CSÉMY, L. a HAMANOVÁ, J.. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví.*, s. 41

2.2 Rizikové chování a legislativa

Rizikové chování jako takové není ukotveno v žádném právním řádu České republiky, ale důsledky, které plynou z takového chování, se nacházejí v zákonech. Jedná-li se o skutkové podstaty trestných činů, jsou popsány v zákonu č. 40/2009Sb., Trestní zákoník, který obsahuje i sankce za takové jednání.

V případě takového jednání, které spáchal mladiství, je omezeno zákonem č. 218/2003Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Tento zákon upravuje odpovědnost mládeže za protiprávní činy, které jsou uvedeny v trestním zákoníku.

V situaci, kde je nutné řešit omezování svéprávnosti nebo jiných práv osobnosti, je soud vázán zákonem č. 89/2012Sb., Občanský zákoník.

Pro řešení určitých projevů rizikového chování v dopravě, využíváme zákon č. 361/2000Sb. Zákon o provozu na pozemních komunikacích a o změně některých zákonů.

Pro prevenci rizikového chování existuje upravující zákon č. 561/2004Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 563/2004Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů a metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č. j.: 21291/2010-8.

2.3 Formy rizikového chování

Rizikové chování je komplexní pojem, který analyzují nejen společensko-vědní obory, ale také obory zdravotní. V našem případě chápeme pojem jako takové chování, které přímo nebo nepřímo poškozuje psychosociální a zdravotní stav mladistvého, ostatních jedinců, majetku nebo životního prostředí.¹⁸

Mezi rizikové chování patří:

1. záškoláctví (ovlivněno touhou po dobrodružství, specifické poruchy chování a učení)
2. lhaní (společností stále přehlížená forma rizikového chování)
3. agresivita
4. šikana, kyberšikana, násilné chování
5. Obecně kriminální chování
6. vandalismus (sprejerství, writerství, ničení majetku)
7. závislostní chování (návykové látky a nenávykové)

---

¹⁸ SOBOTKOVÁ, V., *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*, s. 40

8. rizikové chování na internetu (zakázané stránky, porušování autorských práv stahováním)
9. rizikové sexuální chování (zvýšená promiskuita, předčasný pohlavní styk, prostituce)
10. rizikové chování v dopravě (vliv návykových látek, přecenění schopností, neznalost nebo cílené porušení dopravních předpisů)
11. extrémní rizikové sporty, hazard (parkour, sport s hrozbou smrti, pouliční zápasy)
12. používání anabolik a steroidů
13. rizikové chování ve stravování
14. extremismus (pravicový, levicový, subkultury, fanatismus)
15. xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus.¹⁹

„Rizikové chování v adolescentním věku je nejvíce zastoupeno právě konzumací alkoholu, kouřením cigaret a zkušenostmi s drogami, zejména s marihuanou. Toto rizikové chování je dále spojeno například s typem vrstevníků a se způsobem trávení volného času.“²⁰

V adolescenci mladý jedinec hledá svou identitu, v dnešní době, kdy násilí je na denním pořádku, může přijmout svou negativní identitu. Mladiství se rozhodne být raději někým špatným než nikým. Taková to identifikace je často spojena s delikventním nebo rizikovým chováním nebo jako důkaz vzdoru proti přání a rozhodnutí rodičů.

2.3.1 Závislost – závislostní chování

Závislost je stav, při kterém absence návykové látky v organismu způsobuje fyzické nebo duševní problémy. Vzniká po opakovaném užívání návykové látky nebo při opakování takové činnosti, která nám dovoluje prožít nadměrné uspokojení. Závislost dělíme na látkovou (návykové látky) a nelátkovou (gambling, PC).

2.3.1.1 Znaky závislosti

1. Silná touha nebo pocit puzení
2. Potíže sebeovládání (dávka, četnost, začátek, konec)
3. Tělesný odvykací stav
4. Průkaz tolerance k účinku látky (nutnost zvýšit dávku k dosažení stejného účinku)
5. Postupné zanedbávání jiných potěšení než zájmů
6. Pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků²¹

¹⁹ SOBOTKOVÁ, V., *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*, s. 40 - 41

²⁰ SOBOTKOVÁ, V., *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*, s. 47

²¹ NEŠPOR, K., *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*, s. 10

2.3.1.2 Návykové látky

Návykové látky chápeme jako omamné nebo psychotropní látky, pro které jsou dva charakteristické znaky.

1. Látka s psychotropním efektem, který ovlivňuje vnímání a prožívání reality uživatele. Tyto vyvolané změny ve vnímání a prožívání jsou pro uživatele zpravidla příjemné.
2. Látka, na kterou je schopnost vytvořit závislost. Potenciál vzniku závislosti má každá látka, u některých je vytvoření závislosti snadné (heroin) a u některých se závislost objeví velmi výjimečně (LSD, konopí).

2.3.1.2.1 Alkohol

Alkohol je druh návykové látky s tisíciletou tradicí, která i přes svou nebezpečnost je přehlížena a schvalována. Společnost přijala alkohol a v současné době je stále proalkoholní. Samotná konzumace alkoholu je zakombinována do mnoha životních rituálů (např. oslavy narozenin, svatba, zrození dítěte, pohřeb). V situaci, kdy jedinec odmítne konzumaci alkoholu, vzbuzuje pozornost vůči sobě a může očekávat neadekvátní reakce od okolí.

Alkohol je jednoduchá chemická látka, která velmi dobře proniká přes tělní membrány do organismu. Objem alkoholu v alkoholických nápojích se liší dle typu, hodnota se pohybuje od 2% do 40%.

Nejnámějším alkoholickým nápojem v České republice je pivo. Objem alkoholu v pivu je dle druhu, ale průměrně se v pivu nachází 4,5% alkoholu. Víno je „silnější“ v průměru se v něm nachází 8 -10% alkoholu. Nejsilnějším druhem alkoholických nápojů jsou destiláty (lihoviny), které obsahují průměrně 40% alkoholu.

Alkohol lze definovat jako tzv. průchodovou drogu, to znamená, že z alkoholu se přechází na jinou návykovou látku, která je nebezpečnější.

Dle Skály rozlišujeme 4 stupně k alkoholismu

1. *„Abstinent-je člověk, který nepožil alkohol v jakékoliv formě alespoň po dobu tří let.*
2. *Konzument – zásadový – pije v mírných neškodných dávkách a neopijí se – nezásadový – se opije více jak 4krát do roka.*
3. *Abuzér (pijan) – dostává se do stádia opilosti příležitosti častěji, část těchto lidí i poměrně pravidelně.*
4. *Alkoholik (závislý) – je notorickým pijanem se všemi důsledky včetně abstinčních příznaků.“²²*

---

²² SKÁLA, J., *Až na dno*, s 49

Závislost se vyvíjí postupně a jsou rozděleny do 4 etap:

1. *„Iniciální (počáteční) - dochází k poznání pocitu euforie, postupnému navyšování frekvence i dávek.*
2. *Prodromální (varovná) – v některých případech trvá i řadu let, dochází k vyhledávání alkoholu i tajnému pití, častěji stavy opilosti, snižuje se schopnost sebekontroly.*
3. *Krucialní (rozhodná) – vzrůstající tolerance pokračuje, jedinec nedokáže s pitím přestat ani abstinovat, dostávají se fyziologické problémy (poškození orgánů), ale i psychické (nárůst konfliktů s okolím výkyvy nálad).*
4. *Terminální (konečná) – dostávají se abstinenční příznaky, klesá odolnost vůči alkoholu (k podnapilosti stačí velmi malé dávky), dochází ke konzumaci i jiných prostředků obsahujících alkohol, začíná degradace osobnosti a celkový úpadek mysli.“²³*

Účinky alkoholu adolescentům pomáhají „zahnat“ nudu, posilovat sebevědomí, získávat sociální kontakty a snižovat stres. Vlivem rituálů, kdy se „třuká“ se skleničkou na zdraví, se zanesl vzorec chování, ve kterém se mladiství cítí jako dospělí a cítí se skleničkou více uznávání a akceptování.

Účinky alkoholu se zcela liší dle individuálních faktorů konzumenta (věk, pohlaví, muskulatura)

1. 0,5 ‰ – snižuje napětí, strach, úzkost a zvyšuje sebevědomí
2. 1,5 ‰ – dochází ke ztrátě zábrán, výřečnost, potřeba se družít
3. 2 – 3 ‰ – začínající poruchy vnímání a soudnosti, agresivní chování
4. 4 – 5 ‰ – zástava oběhu, zástava dechu, smrt.

2.3.1.2.2 Tabakismus

„Mladí lidé začínají kouřit z různých důvodů. Někteří proto, že si přejí vypadat nezávisle, jiní protože kouří jejich přátelé a oni nechtějí před nimi vypadat trapně. Další si berou za vzor kouřící populární osobnosti, jakou jsou slavní herci, hudebníci, zpěváci a jiní. Velký vliv mají rodiče a především sourozenci, kteří kouří. Obvykle neexistuje jenom jedna hlavní příčina, jedná se zpravidla o souhrn několika rizikových činitelů, mezi které patří osobnost člověka (ovlivnitelnost jinými lidmi, s cigaretou cítí dospělost), vliv prostředí (kouření v rodině, nátlak vrstevníků, trend ve společnosti) a vliv cigaret (pocit bez stresu, omámení). V řadě případů bývá cigareta „vstupenkou“ do party vrstevníků, v níž kouření

---

²³ JELLINEK, E.M., *The disease concept of alcoholism*, s. 102

*zastává symbol utajovaného rituálu. Základní postoje, které u mladého člověka prostřednictvím výchovy vznikaly v dětství, výrazně ovlivní výběr kamarádů v budoucnosti – v mnoha studiích bylo prokázáno, že děti z nekuřáckých rodin si jen sporadicky vybírají kouřícího kamaráda. Naopak u dětí, jejichž alespoň jeden z rodičů kouří, je kouřící kamarád téměř pravidlem.*²⁴

Užívání tabáku je ve společnosti akceptovaným chováním, které se i přes prokazatelná negativa na zdraví jedince stále „drží“ na horních příčkách užívání návykových látek hned za alkoholem. Věk mládeže, která s tabákem experimentuje, se stále snižuje a je prokázáno, že cigareta bývá zpravidla první vyzkoušená návyková látka mezi vrstevníky.

Dle Schmidta jsou rozděleny 4 typy kuřáků:

1. *„Příležitostný kuřák (sváteční), jeho potřeba kouřit vychází pouze ze situace (většinou ve společnosti)*
2. *Návykový (pravidelný) kuřák kouří ze zvyku a při určitých konkrétních příležitostech (např. při kávě). Kouření může zpravidla kdykoliv ukončit.*
3. *Kuřák s psychickou závislostí kouří z potěšení, kouření je pro něho obřad, při němž prožívá uklidnění, uvolnění a mizí pocit prázdnoty.*
4. *Kuřák s psychickou a fyzickou závislostí (toxikoman) je nejtěžším stupněm a v případě absence se dostávají příznaky nervozity, bolesti hlavy, křeče zažívacího traktu, návaly, pocení, bušení srdce, třes“.*²⁵

V dnešní době mají klasické cigarety snižující charakter odbytu, více do popředí se dostávají elektronické cigarety, které díky represím ze strany státu vznikly jako zdravější a přijatelnější. Elektronická cigareta nespaluje tabák, ale pouze napařuje cigaretu s tabákem a pomocí difuzoru extrahuje nikotin nebo spaluje roztok, který obsahuje nikotin.

Velký trend mezi dospívajícími si stále udržuje vodní dýmka. Kouřením vodních dýmek dochází ke spalování tabáku, vzniklý kouř následně probublává přes vodu, ve které se ochladí a velmi slabě přefiltruje. Obsah kouře i se škodlivinami putuje kuřákovi do plic pomocí náustku. Ve společnosti se stále spoléhá na menší riziko vdechování škodlivin a tím i následný rozvoj nemocí než u cigaret. Dle studií jsou dávky škodlivin totožné a v některých případech i vyšší než u samotné cigarety. Kuřák vdechuje zvýšené množství CO₂, nikotinu, dehtu, ale i těžkých kovů, které mohou být obsaženy v uhlíkách. Onemocnění

---

²⁴ Pešek R., Nečesaná, K., *Prevence užívání tabáku, alkoholu a jiných drog u dospívajících: vybrané klíčové dokumenty, výsledky aktuálních výzkumů, příčiny a vývoj užívání drog, motivace ke změně a léčba: moderní metody pro nácvik psychosociálních dovedností zvyšujících sebedůvěru.* str. 20.

²⁵ SCHMIDT, W., *Mezinárodní terminologický slovník zdravotní výchovy*, s. 47

z kouření vodní dýmky je totožné jako u cigaret. U vodních dýmek se přidává zvýšené riziko infekční nákazy skrze sdílení náustku při kouření.²⁶

2.3.1.2.3 Konopné látky

Marihuana je nejčastější užívaná návyková látka u nás. Jde o přírodní látku z indického konopí (*cannabis sativa*), psychoaktivní látkou je THC, které je v rostlině 2 – 8 procent. Marihuana se získává usušením květenství, které se před užitím rozdrťí, smíchá s tabákem a ubalí se cigarety (joint).

Účinky jsou u každého zcela individuální, nejčastější stav bývá euforie, nízká koordinace, ovlivnění vnímání času a prostoru, zvýšená citlivost na podněty, smích a zpomalené myšlení.

Marihuana je brána jako přestupní droga, zvláště u mladistvých je zde velké riziko přechodu k jiným, nebezpečnějším návykovým látkám, s tímto verdiktem nesouhlasí Doležal, který tvrdí: „*Konzumace marihuany může skutečně vést ke konzumaci tvrdých drog - ale jen díky tomu, že společnost bere drogu jako drogu a prezentuje je stejně. Bariéra bránící člověku píchnout si heroin nebo pervitin je proto u kuřáků marihuany snížena.*“²⁷

Hašiš je tmavohnědá až černá tvrdá hmota (po zahřátí změkne), vyrábí se extrakcí ze zralých květů indického konopí, na kterém se nachází velký podíl pryskyřice. Pomocí výluhu se vyrábí hašišový olej. Hašiš dosahuje objemu 40 procent THC. Hašiš je možné kouřit jako cigaretu, přimíchat do jídla nebo aplikovat na vnitřní strany tváře.²⁸

Konopné mléko je extrakce konopí v mléce, které se několikanásobně převaří. Takto připravené konopné mléko lze konzumovat samotné nebo z něho vařit pokrmy (palačinky, máslo). Mléko má smetanově zelenou barvu, je cítit marihuanou. Mezi mládeží je ojedinelé, nedá se ovlivnit dávkování a účinek je individuální dle organismu mladistvého.²⁹

Himka je upravená domácí směs tabáku a hašišu. Tabák se namoří hašišem a následně se kouří. Tato směs má původ v zemích bývalého Sovětského svazu.³⁰

Shit je přepálená hmota, ve které se nachází vysoké procento psychoaktivní látky THC. Uživatel jí získává čistěním dýmky, „šlukovky“ nebo fajfky. Jeho konzistence je nejvíce podobná konopnému oleji.³¹

²⁶ Škodlivost vodních dýmek, [online], (2018-04-15)

²⁷ DOLEŽAL, J. X., *Marihuana*, s. 73

²⁸ MIOVSKÝ, M., *Konopí a konopné drogy: adiktologické kompendium*, s. 128

²⁹ MIOVSKÝ, M., *Konopí a konopné drogy: adiktologické kompendium*, s. 135

³⁰ MIOVSKÝ, M., *Konopí a konopné drogy: adiktologické kompendium*, s. 135

³¹ MIOVSKÝ, M., *Konopí a konopné drogy: adiktologické kompendium*, s. 135

2.3.1.2.4 Stimulační drogy

Je to skupina látek, které způsobují tělesné a duševní povzbuzení. Úroveň povzbuzení je dána dávkou a může být od navození pouhé svěžesti až po nekontrolovatelný nárůst vzrušení. Stimulační drogy nezpůsobují závislost somatickou, ale psychickou, kdy droga uvolní velké množství dopaminu, které navodí stav silné potěšení. Takto silné bažení je hnací síla závislosti na pervitinu, mozek není schopen za normálních okolností uvolnit tolik dopaminu pro potěšení. Dávky se musejí zvyšovat pro stejný efekt z důvodu rychlého nárůstu intolerance. Není výjimkou, kdy dávky je až několikanásobná k porovnání s dávkami počátečními.

Pervitin je krystalická průhledná až bíle zbarvená látka hořké chutě bez zápachu, v upravené formě se můžeme setkat mezi uživateli se žlutým a fialovým zbarvením, které je ovlivněno domácí výrobou. Pervitin se aplikuje introvenózně (pomocí injekční stříkačky), per nasi (šňupání), inhalováním a per rectum. Užití pervitinu se dá odhalit ze vzorku krve a moči.³²

Kokain se získává z lístků jihoamerického keře koky, který má původ v Andách. Je ve formě bílého krystalického prášku. Z důvodu vysoké ceny (okolo 3000Kč za gram) jsou uživatelé spíše z horních sociálních vrstev. Účinek kokainu je krátkodobý v porovnání s pervitinem. Kokain se aplikuje skrze sliznice, kde se velmi dobře vstřebává (tj. šňupání, potření dásně, konečníku), intravenózní aplikace kokainu není tak častá jako u pervitinu.

Extáze je syntetická droga se stimulujícím účinkem, v některých případech jsou prokázány i halucinace. Jedná se o taneční drogu, která je ve formě tobolky. Tobolky jsou v různých barvách a jsou na nich vyraženy symboly. Extáze se užívá per orálně a nástup účinku je v rozmezí 30 – 90 minut dle konstituce jedince od požití. Užití Extáze je možné odhalit ze vzorku moči. Účinky extáze jsou veselost, dobrá nálada, zvýšení sebejistoty a pocit neúnavnosti.³³

Riziko negativních účinků extáze je velmi vysoké, není možné odhadnout dávku drogy z důvodu rozdílného obsahu psychoaktivní látky v tobolce. Negativní účinky jsou svalová strnulost, nadměrné pocení, třes, halucinace, rozostřené vidění, a nadměrné zahřívání organismu. Důležitým krokem je podávání dostatečné množství tekutin, aby nedošlo ke kolapsu organismu z důvodu dehydratace.

---

³² KRAUS, B., HRONCOVÁ, J a kol.: *Sociální patologie*, s.89

³³ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J a kol.: *Sociální patologie*, s.89

2.3.1.2.5 Opioidy a opiáty

Opiáty a opioidy se vyznačují celkovým tlumivým účinkem na centrální nervový systém, způsobují euforii a zklidňují. Využití těchto účinků našlo lékařství pro tlumení bolesti. Zvyšování dávky vede k celkovému prohloubení spánku až do kómatu, ve kterém může nastat i smrt z důvodu zástavy dechu a krevního oběhu.

Morfín a kodein se získávají chemickou izolací z opia. Získáváním silnějších derivátů z morfinu vznikl heroin a z kodeinu extrakcí vznikl dikodid. Vlivem tlumení bolesti jsou využívány ve zdravotnictví. Poměrně rychlý vznik fyzické závislosti.³⁴

Heroin nebo diacetylmorfín je derivát alkaloidu morfinu. Heroin byl z historického hlediska lék na kašel pro děti a následně se užíval k léčení závislosti na morfinu. Aplikace heroinu je velmi variabilní od šňupání, kouření a inhalace až po nitrožilní aplikaci.

2.3.1.2.6 Halucinogeny

Základním efektem halucinogenů je změna vnímání reality. Ve stavu toxické halucinatorní psychózy dochází k vyvolání obrazům. Jedna se o látky, které jsou velmi nebezpečné a nevyzpytatelné i pro uživatele, kteří mají s takovou to drogou zkušenost.³⁵ Největším nebezpečím pro uživatele halucinogenů je stav, kdy nebyla podána psychoaktivní látka, ale dostaví se totožné účinky, jako by byla podána droga. Takový stav se nazývá „návrat“ nebo „záblesk“ (z ang. flash).

„Halucinogenní drogy rozšiřují zornice, způsobují zčervenání, tachykardii, horší sebeovládání a je zde zhoršená schopnost rozhodovat se a zhoršený kontakt s realitou.“³⁶

LSD je diethylamid kyseliny lysergové, ve formě bílých krystalků nebo tripů. Trip je papírový obdélník nebo čtverec, na kterém jsou vytištěny symboly, obrázky nebo čísla. Obě formy LSD se užívají perorálně, kde se postupně rozpouští v dutině ústní, nejčastěji pod jazykem.³⁷

Psilocybin je obsažen v houbě Lysohlávce české (*Psilocybe Bohemica*). Hlavičky houby se konzumují, pro uskladnění je vhodné houby usušit nebo naložit. Velkým rizikem je dávkování psychoaktivní látky psilocybinu, protože každá plodnice houby má různý obsah této látky v závislosti na prostředí a velikosti. Malá dávka psilocybinu navozuje stav výrazné

---

³⁴ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J a kol.: *Sociální patologie*, s. 88

³⁵ PRESL, J., *Drogová závislost: Může být ohroženo i Vaše dítě*, s. 39.

³⁶ MARHOUNOVÁ, J. a NEŠPOR, K., *Alkoholici, fetišáci a gambléři*, s. 80.

³⁷ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J a kol.: *Sociální patologie*, s. 88

euforie, dobré atmosféry, pohody a výřečnosti. Vysoké dávky psilocybinu vedou ke zrakovým iluzím, deformacím objektů a zvuků.³⁸

2.3.1.2.7 Těkavé látky

Těkavé látky jsou skupinou organických rozpouštědel. Jedná se o skupinu nejnebezpečnějších látek, které jsou samozřejmě nebezpečnější než kokain, amfetamin nebo diacetylmorfin. Vyznačují se narkotickým účinkem, značně lehce dochází k silné intoxikaci s následkem smrti. Pravidelným užíváním těkavých látek dochází k nenávratnému poškození životně důležitých orgánů.³⁹

Těkavé látky se aplikují pomocí inhalací, zde byl odvozen název uživatelů těkavých látek „čičači“, účinná látka se v plicních sklípcích absorbuje do krevního řečiště a pomocí rychlé propustnosti přes biologické membrány dochází k rychlému navození účinku. Samotná doba mezi inhalací a projevem účinku je okolo 8 – 10 sekund, pro porovnání je to stejně jako aplikace drogy nitrožilně.

Intoxikace organismu se krajně podobá opilosti, rychle se však mění a prohlubuje do polospánku s příjemným sněním, recidivní chování vede k otupení vědomí až ke komatu. I při jednorázovém užití je vysoké riziko předávkování se s následkem smrti, z důvodu ztráty vědomí a následné nekontrolované inhalování látky, která vede k selhání krevního oběhu, obrnu dýchacího centra a zástavu dechu, možné je udusit se zvratky po ztrátě vědomí.

Nejčastější druhy těkavých látek zneužívány pro čichání jsou: Toluén (rozpouštědlo), Aceton (rozpouštědlo), Chemopren (lepidlo) a Styrofix (modelářské lepidlo).

2.3.2 Šikana

„Šikanu lze definovat jako násilně ponižující chování jedince nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit.“⁴⁰

„Fenomén šikanování chápeme jako asymetrické, zpravidla opakované násilí mezi žáky. Konkrétněji a srozumitelněji to vyjádříme prostřednictvím následující definice: Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně, týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi.“⁴¹

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrášovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších

³⁸ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J a kol.: *Sociální patologie*, s. 88

³⁹ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J a kol.: *Sociální patologie*, s. 90

⁴⁰ VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 283

⁴¹ KOLÁŘ, M., *Bolest šikanování*, s. 27

*důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.*⁴²

2.3.2.1 Druhy šikany

Při fyzické agresi agresor využívá k šikanování oběti fyzického násilí (kopy, údery, chvaty, hmaty), pro šikanování využívá i předmětů, které umocňují násilí (např. koště, teleskopický obušek, ukazovátko).

Slovní agrese vyhrožuje oběti fyzickým napadením, ale bez fyzického kontaktu, oběť psychicky deptá, vyvolává pocit strachu a méněcennosti. Agresor může využívat i zakořeněný strach v oběti po minulé zkušenosti, kdy se oběť nedokázala bránit.

Šikana může být využita proti majetku a věcem oběti, s úmyslem zničit, znehodnotit půjčené věci, které si zapůjčil už s jasným úmyslem nevrátit funkční nebo vůbec (např. psací potřeby, finanční hotovost, přehrávače, mobilní telefony).

Při násilné šikaně využívá agresor nátlaku na oběť k provedení nepříjemným činnostem, okolnostem nebo úkolům a využívá manipulativních příkazů, k dosažení cílené aktivity oběti (např. psaní domácích úkolů, odevzdání jídla nebo finanční hotovost).

Klasifikace druhu šikanování:

1. fyzicky aktivní přímé: strkání, fyzické napadání, tahání za vlasy, kopání
2. fyzické aktivní nepřímé: oběti jsou ničeny věci, vůdce posílá někoho jiného, aby škodili oběti
3. fyzicky pasivní přímé: agresor fyzicky brání oběti k uskutečnění plánovaných aktivit, cílů nebo plánů (např. posadit se do lavice, zablokování na WC)
4. fyzicky pasivní nepřímé: odmítání požadavků oběti, oběť chce odejít ze šaten a agresor to nedovolí
5. verbální aktivní přímé: nadávky, urážky, vulgární chování
6. verbální aktivní nepřímé: šíření pomluv, agresivní chování přes vzkazy, text, obrázky
7. verbální pasivní přímé: neodpovídání na pozdrav, ignorace, otázky a dotazy bez reakce

---

⁴² Metodický pokyn MŠMT č. 28 275/2000-22

8. verbální pasivní nepřímé: spolužáci odmítají oběti pomoci ani se oběti nezastanou, když je křivě nařknuta⁴³

2.3.2.2 Účastnické role šikany

V problematice šikany se setkáváme s vyšším počtem rolí než pouze s agresorem a jeho obětí. Tyto role jsou chápány pouze v užším slova smyslu. V širším slova smyslu šikany se objevují další role, které ovlivňují průběh, stav, odhalení a vyřešení šikany. Jedná se o role přihlížejících svědků, rodičů, školy a pedagogického sboru.

Agresori pochází obvykle z nevhodného rodinného prostředí, kde zažili nevhodné způsoby výchovy, sami se stali terčem posměchu, ponižování nebo byli zasaženi jinou formou šikany. To se prolíná do jejich života a tyto tísně života si kompenzuje na slabších vrstevnících než je on sám. V některých případech šikany se objevuje zcela jiný typ agresora a to takový, který je považovaný za slušného adolescenta se kterým nejsou problémy a učitelé s ním jsou spokojeni. Takový jedinec se sadistickými sklony, kterého vzrušuje strach a úzkost jiných promýšlí a organizuje průběh šikany skrytě, bez svědků. Jsou i takové situace, kdy se setkáme s agresorem, který šikanuje jen pro svou zábavu nebo pro zábavu kolektivu.

Oběti jsou obvykle ti jedinci, kteří jsou slabí než agresori, mají viditelný handicap nebo „něčím vybočují z řady“. *„Není výjimkou, kdy oběti šikany je fyzicky zdatný jedinec, který odmítá násilí z důvodu výchovy nebo přesvědčení.“*⁴⁴

Základní dělení agresorů:

1. Agresor hrubý, primitivní, impulzivní, obecně překračující hranice norem chování a pravidel (lži, krádeže, trestná činnost, ubližování). Tento agresor vybijí agresi formou fyzického násilí. Důvodem šikanování může být vyrovnání pocitu méněcennosti vůči ostatním žákům (nízká inteligence, nepospěch ve škole, situace v rodině nebo nízký socioekonomický status rodiny).
2. Agresor slušný, zdvořilý, narcisticky šlechtěný, oblíbený u pedagogů a chytrý. Tento agresor počítá ve svůj prospěch s výše uvedenými vlastnostmi, kdy ho nebudou označovat za agresora a jeho způsob šikanování tomu zcela odpovídá. Strategie šikanování takového agresora je promyšlené, latentní, a rafinované. Velmi často tento typ agresora bývá samotným mozkiem skupiny agresorů.

---

⁴³ KOLÁŘ, M., *Bolest šikanování*, s. 32

⁴⁴ KOLÁŘ, M., *Bolest šikanování*, s. 88

3. Agresor „třídní šašek“, snílek, výřečný, vtipný, hvězda skupiny. Důvodem šikanování je pobavení sebe samotného a ostatních, samotné dopady zjednodušuje a bagatelizuje, stejně tak si dovedně přizpůsobuje mravní hranice svého jednání.⁴⁵

Základní dělení obětí:

1. Oběti slabé, s viditelným tělesným nebo psychickým znevýhodněním. V této kategorii najdeme žáky, kteří nosí brýle, hubení nebo naopak tlustí, bojácní a plačtiví.
2. Oběti silné a nahodilé. Většinou jde o takové žáky, kteří nemají z agresorů strach, nepodrobí se šikanování, nesouhlasí s postupy agresorů a úspěšně se agresorům brání.
3. Oběti deviantní a nekonformní. Tyto oběti se vyznačují nějakou odchylkou, určitým způsobem vybočují z „řady“ (např. nový žák ve třídě, který nezapadá a svým chováním mění zaběhnuté zvyklosti).
4. Osoby s životním scénářem oběti. Takový žák si roli oběti sám vybere, aby získal pozornost, šikanu vyhledává a dokonce vyprovokovává. V případě, kdy je takové oběti ublíženo, donáší a žaluje.
5. Izolované oběti. Tento typ obětí jsou většinou introvertně založení žáci ve třídách, kteří nemají přátele a nemají tolik důvěry k navázání kamarádských vztahů.⁴⁶

2.3.2.3 Vývoj šikany

Vývojová stádia šikany jsou potřebná znát pro prevenci a případné řešení. Stadia se liší svými specifikacemi, přístupem k nim a možnostmi řešení. Kolář definuje pět stádií:

1. stádium – Zrod ostrakismu (z řec. ostrakizace - odsoudit jedince k vyhnanství)

V tomto stádiu je průběhem času ve škole vybrán oběť, která má podobu nejzranitelnějšího jedince ve skupině. Jedinec začíná čelit ve větší míře psychické formě šikany, jako jsou nadávky, výhružky, posměch a ignorence. Postoje a názory skupiny nejsou v této fázi homogenní. Část skupiny se přiklání na stranu agresorů, některá část skupiny se přátelí s obětí a jsou na její straně a zbylá část je neutrální.

---

⁴⁵ KOLÁŘ, M., *Bolest šikanování*, s. 86

⁴⁶ KOLÁŘ, M., *Bolest šikanování*, s. 89

2. stádium – Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Jedinci, kteří byli ostrakizováni, jsou ve skupině využívány jako hromosvod napětí v třídě. Spolužáci si kompenzují nepříjemné pocity, stres a vztek na pedagogický sbor nebo z rodičů. Začínají se objevovat první fyzické prvky agrese.

3. stádium – Vytvoření jádra

V případě, kdy agresori pokračují bez zásahů slušných spolužáků a učitelů v prvních dvou stádiích, dochází k utváření jádra. Jádro začne systematicky kooperovat, plánovat a vymýšlet nové oběti svého šikanování. Objevují se mocenské zájmy ve skupině a velmi často se objevuje situace, když s nimi někdo nesouhlasí, stává se automaticky další možnou obětí. Skupina je charakteristická strachem a trápení obětí se stále zvyšuje.

4. stádium – Většina přijímá pravidla agresorů

Vytvořené pravidla agresorů začínají akceptovat členové celé třídy, berou je jako přirozená a neohrazují se proti nim. Dochází k rozdělení třídy dle hierarchie nadřazenosti a podřazenosti. Zlomovým bodem v tomto stádiu je, když neutrální členové skupiny akceptují s pravidly agresorů a začnou vyvíjet nátlak a agresi směrem k oběti. Samotné oběti už jsou v takovém psychickém stavu, kdy sami přijímají takové chování jako pravidla. Šikanování se stává věcí závislostí pro agresory a paradoxně i pro oběti, agresori pociťují pocit uspokojení při šikanování obětí.

5. stádium – totalita neboli dokonalá šikana

Celá třída přijímá šikanování a týrání obětí jako normální, běžné chování třídy. Šikanování se stává denním programem třídy. Z pohledu třídy nemají oběti žádná práva, naopak agresori mají práva nad všemi téměř neomezená. Takto rozvinutá šikana se velmi často objeví, znaky takovéto šikany je psychické zhroucení obětí a zjevné fyzické násilí.

Nejčastěji se setkáváme s prvním a druhým stádiem šikany mezi dětmi a mladistvými, pokročení do třetího stádia je spíše věcí vzácnou. Čtvrté a páté stádium se objevuje nejčastěji v uzavřených prostředích, které vykazuje prvky mocenské oficiální struktury, jako jsou věznice, vojenské budovy a výchovné ústavy.⁴⁷

---

⁴⁷ Kolář. M., *Bolest šikanování*, s. 46 - 50

„Všechny uzavřené instituce s autoritativním režimem jsou živnou půdou pro šikanování. Násilí se může stát pozitivně hodnoceným způsobem uplatnění potřeb a práv jedince. Největší autoritu mají nejagresivnější příslušníci personálu a nejbrutálnější chovanci“⁴⁸

2.3.3 Kriminalita mládeže

Kriminalita od roku 1989 na území České republiky mnohonásobně vzrostla, objevili se nové formy trestných činů jako je terorismus, organizovaný zločin, trestné činy spojené s výpočetní technikou. Kriminalitu chápeme jako delikventní chování, které narušuje život ve společnosti, jeho organizaci, zájmy a potřeby. Toto chování má pro společnost negativní dopady, je nutné proto toto delikventnímu chování efektivně kontrolovat a v nejlepšího zájmu společnosti zcela odstranit. Formálními organizacemi takovéto kontroly jsou Policie ČR, státní zastupitelství, soudy, vězeňství. Neformální organizace kontroly jsou rodina a veřejnost. Kriminalita obecně je závažným sociálně patologickým jevem dnešní doby. Kriminalita je chápána jako souhrn trestných činů, která jsou páčána ve společnosti a které jsou definovány v kompetentních zákonících. U nás jsou tyto trestné činy definovány v zákonu číslo 40/2009Sb. zákon trestní zákoník.

V celkové kriminalitě zastupuje kriminalita mládeže nemalý procentuální podíl, jedná se o protiprávní jednání, které páčá mládež. Tuto kriminalitu upravuje zákon č. 218/2003Sb. O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

Zapletal uvádí pod pojmem kriminality úhrn protiprávního jednání ve společnosti, které jsou definovány v právních normách jako trestné činy a přestupky. Kriminalitu mládeže chápeme jako protiprávní jednání, kterého se dopustili osoby mladší 24 let. Rozdělení kriminality mládeže je dle věkové hranice a to do 15 let jako dětská prekriminalita, od 15 let do 18 let jako kriminalita mladistvých a od 18let do 24 let jako kriminalita mladých dospělých. Pojem prekriminalita se užívá pro protiprávní jednání, ve kterém jedná osoby před dosažením trestné zodpovědnosti, tj. že osoby provádějí „čin jinak trestný“.⁴⁹

2.3.3.1 Motivy kriminality mládeže

Motivaci pro páčání trestné činnosti jako takovou je těžké až nemožné přesně stanovit. Vždy se jedná o více faktorů a mladý a nevyzrálý jedinec ani sám neví, proč se takového chování zúčastnil.

⁴⁸ Mühlpachr. P., *Vývoj ústavní péče*, s. 37

⁴⁹ Novotný, O., Zapletal, J., *Kriminologie*, s. 5

Mladí lidé přicházejí do dnešního světa, který se mění neuvěřitelnou rychlostí. Svými změnami zatěžuje dnešní generaci požadavky, které se stále zvyšují, otevírají před nimi nespočetné druhy a formy možností a zároveň ale i kontroly a zákazy. Před mladou generací jsou rozevírány doslova katalogy možností lákavých prožitků a hodnot, které jsou v tu danou dobu trendem a je snad nutností je prožít a vlastnit. Takové to „nabídky“ jsou ale dosažitelné pouze pro část společnosti, bohužel jsou nedosažitelné pro lidi ze sociálně nižších pater onoho žebříčku. Takový pocit, kdy se jedinec snaží dosáhnout hodnot, které jsou udávající společností, které se zdají být dosažitelnými, přesto na ně mladý jedinec nedosáhne, je přímo frustrující. Nedivme se, kdy se mladý frustrovaný jedinec rozhodne k protiprávnímu jednání. On sám, kdy je hodnocen konzumním systémem společnosti, tedy hodnocen tím co vlastní a co prožil, se rozhodne o aktivním podílu na trestné činnosti a získávání prostředků na takové požadavky. K samotné trestné činnosti jsou často vedeni ze strany rodiny, která má nějaký vzorec chování na špatné „straně zákona“. Kriminalita pro mladé jedince je jistým nádechem dobrodružství, romantiky a možností setkat se a inspirovat s novými okamžiky. Naučme mladé, aby se nerovnali tím, co mají, ale tím čím jsou.⁵⁰

Hlavní motiv pro páchaní trestné činnosti je samotná dnešní doba, ve které mladí vyrůstají a jsou v ní vedeni. Touží po věcech z možné nabídky, které vidí v mediích, jsou označovány jako nepostradatelné k životu a jsou mimo možné hranice finanční dostupnosti. Proto se rozhodou páchat trestnou činnost pro získání finanční hotovosti, za kterou získá vysněnou hodnotu.

Sociálním motivem je také snaha vyrovnat se vrstevníkovy, který je z hmotně zajištěné rodiny. Snaha nosit drahé oblečení, nové mobilní telefony, značkové přehrávače a drahé vybavení vede mysl mladého jedince k páchaní trestné činnosti, ze které by si vysněné předměty zakoupil nebo přímo opatřil.

Dalším možným motivem může být touha po poznání zakázaného, v televizi, v počítačových hrách a na internetu je násilí zcela normální, hledají způsoby jak projevit svou sílu a to zejména na slabších jedincích, ženách, starších a handicapovaných lidí. Není výjimkou situace, kdy si pachatel kompenzuje určité potřeby.

2.3.3.2 Znaky kriminality mládeže

Styl páchaní trestné činnosti mládeže je ovlivněn hlavně věkem pachatelů. U mladistvých je běžným jevem impulzivní chování bez jasné strategie, plánování trestné činnosti a velmi často páchají trestnou činností ve skupinkách s dalšími spolupachateli. Není

---

⁵⁰ Holas. J., Večerka. K.: Základní rysy delikvence mladistvých v ČR, čtvrtletník Kriminalistika, č. 3/2007

výjimkou, kdy páchaní trestné činnosti je emociální, tvrdé, devastační a nelogické. V případě recidivy se pachatelé chovají stejně, dělají stejné chyby, a nepřemýšlí nad dokonalejším způsobem (vyvinutí příliš velké síly k dosažení cíle). Jejich hodnoty jsou jinak nastavené než u dospělých, to ovlivňuje primární výběr útoku. Případné jednání je ovlivněno alkoholem nebo jinou návykovou látkou, která má za následek impulzivnost, agresi a ovlivňuje reakce na podněty. Kriminalita mládeže je specifická momentální potřebou určitých předmětů, jako jsou auta, kola, přehrávače, drahé mobilní telefony a značkové oblečení. Věci, které odcizí, jsou rozdělovány mezi členy podle nadřazenosti a takové věci i sami pachatelé využívají ve svůj prospěch, o finanční prostředky odcizené nebo získané za prodej odcizených věcí se dělí nebo hromadně utrácejí ve skupině.

2.3.3.3 Druhy kriminality mládeže

Samotná kriminalita mladistvých je různorodá. Největší měrou zastupují trestné činy proti majetku, které bývají páchany mladistvými nejčastěji. Trestné činy obecně nebezpečné jsou páchany spíše uvnitř skupiny, ale postupem času se rozšíří i do svého okolí. Je obecně známo, že to, co není zakázáno, je povoleno a to co není povoleno, je zakázáno. U trestných činů je trestná i samotná příprava a realizace. Níže uvedené trestné činy jsou nejčastěji páchané v oblasti kriminality mládeže.

2.3.3.4 Trestné činy proti majetku

1. Krádeže (§205) se dopustí ten, kdo odcizí věc oběti tím, že se věci zmocní bez násilí, krádež provede vloupáním se do objektu, bezprostředně po činu se snaží pod výhrůzkou násilí věc uschovat a ponechat, spáchá na věci, kterou měl někdo při sobě nebo na sobě nebo čin spáchá na místě, kde se provádí evakuace osob. Sankce za tuto trestnou činnost hrozí odnětím svobody až na 2 léta, při recidivě až 3 roky odnětí svobody. V případě, že krádež bude velkého rozsahu (5 000 000 Kč), hrozí pachateli odnětí svobody od 5 do 10 let.^{51 52}
2. Zatajení věci (§219) je definováno jako přisvojení cizí věc nebo majetkové hodnoty nemalé hodnoty, kterou našel, nabyt omylem nebo bez přivolení osoby oprávněné, hrozí pachateli trest odnětí svobody na délku 1 roku. V případě, kdy pachatel získá prospěch velkého rozsahu, hrozí pachateli 2 až 8 let odnětí svobody.⁵³

---

⁵¹ ŠÍMA, A., a SUK, M., *Základy práva pro střední školy a vyšší odborné školy*, s. 357

⁵² Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §205

⁵³ Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §219

3. Poškození cizí věci (§228). Pachatel zničí, poškodí cizí věc nebo majetek, který má patrnou cenu (50 000Kč), bude potrestán odnětím svobody na 1 rok. Stejnou sankcí je zatíženo i poškození majetku a věci postříkáním, pomalováním barvou nebo jinou látkou (sprejerství).⁵⁴

2.3.3.5 Trestné činy proti svobodě

1. Omezování osobní svobody (§171) se dopouští ten, který poškozenému bez oprávnění brání užívat osobní svobody (pachatel oběti neumožní odejít ze školní třídy, uvězní ho ve skříni nebo v jiné místnosti). Základní sazba odnětí svobody je až na 2 roky.⁵⁵
2. Loupež (§173) je definována jako využití bezprostředního násilí nebo výhrůžek k zmocnění se cizí věci (násilné vymáhání finanční hotovosti, hmotných statků nebo osobních věcí). Sankce za loupež je 2 až 10 let, v případě, kdy loupež má skupinový charakter sankce se zvyšuje od 5 do 12 let odnětí svobody. Je-li spáchána loupež s následkem smrti, hrozí pachateli odnětí svobody od 10 do 18 let.⁵⁶
3. Vydírání (§175) se dopustí ten, který užije násilí nebo výhrůžek násilí nebo těžké ujmy na zdraví, aby oběť konala požadovanou aktivitu, přehlížela, opominula nebo strpěla. Sankce je stanovena od 6 měsíců do 4 let odnětí svobody a ve velmi závažných případech od 8 do 16 let odnětí svobody.⁵⁷

„Majitel obchodu je pod hrozbou zničení svého majetku donucen platit vyděračům výpalné, resp. učni nižších ročníků jsou šikanováni svými staršími spolužáky.“⁵⁸

4. Útisku (§177) se dopouští ten, kde bezprostředně nenapadá oběť, ale využívá strachu oběti z předešlého jednání. Pachatel zneužívá tíseň oběti k manipulování a řízení aktivity (ve školní prostředí se setkáváme s „dobrovolným“ opsáním domácího úkolu, mezi kriminalisty se setkáváme s případy, kdy takové oběti musejí konat drobné krádeže). Sankce za takové jednání je až 1 rok odnětí svobody, v nejzávažnějších situacích až 5 let odnětí svobody.⁵⁹

---

⁵⁴ Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §228

⁵⁵ ŠÍMA, A., a SUK, M., *Základy práva pro střední školy a vyšší odborné školy*, s. 354

⁵⁶ ŠÍMA, A., a SUK, M., *Základy práva pro střední školy a vyšší odborné školy*, s. 354

⁵⁷ Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §175

⁵⁸ ŠÍMA, A., a SUK, M., *Základy práva pro střední školy a vyšší odborné školy*, s. 355

⁵⁹ Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §177

2.3.3.6 Trestné činy proti zdraví

1. Ublížení na zdraví (§145) nastává v situaci, kdy agresor úmyslně ublíží oběti na zdraví. Celkový stupeň ublížení na zdraví se dělí na lehké a těžké. Základní sankce odnětí svobody je na 6 měsíců až na 3 roky. V závažných případech sankce vzroste na 8 let až 16 let odnětí svobody. V případě, kdy pachatel způsobí ublížení s následkem smrti je možné trestný čin hodnotit jako vražda.⁶⁰

2.3.3.7 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

1. V případě znásilnění (§185) pachatel násilně nutí (stačí i výhrůžka) k sexuálnímu styku (platí i pro stejné pohlaví). Znásilnění se dá dopustit i bez užití násilí nebo výhrůžek tím, že pachatel zneužije bezbrannosti oběti. Sankce za znásilnění se pohybuje od 6 měsíců do 5 let odnětí svobody, v případě, kdy oběť nedovršila 18 let života, sankce se zvyšuje na 5 až 12 let odnětí svobody.⁶¹
2. Sexuálního nátlaku (§186) se dopouští ten, kdo násilně nutí oběť (stačí i výhrůžka) k sebeukájení, obnažování s jiným praktikám. Sazby jsou podobné jako u znásilnění.⁶²
3. Pohlavní zneužití (§187) je definováno, jako sexuální styk s osobou mladší 15 let, případně šlo o jiné sexuální zneužití takové osoby. Příkladem je osahávání oběti (velmi často dívek), pro které je takové jednání traumatizující. Sankce se pohybuje od 1 roku do 8 let odnětí svobody. V případě recidivního chování a zvláště krutých případech je sankce posunuta na 10 až 18 let odnětí svobody.^{63 64}
4. Kuplířstvím (§189) se proviní ten, kdo někoho přiměje nebo svede k provozování prostituce nebo má z takové činnosti prospěch. Pachatel v tomto trestném činu bývá nazýván slangově jako „pasák“. Základní sankce činí 6 měsíců až 4 roky odnětí svobody, v závažných případech 8 až 15 let odnětí svobody.⁶⁵

2.3.3.8 Trestné činy proti rodině a dětem

1. Svádění k pohlavnímu styku (§202) se dopustí ten, kdo nabízí úplatu nebo nějakou formu výhody za pohlavní styk, sebeukájení nebo za obnažování. Pachatel

---

⁶⁰ Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §145

⁶¹ Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §185

⁶² Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §186

⁶³ Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §187

⁶⁴ ŠÍMA, A., a SUK, M., *Základy práva pro střední školy a vyšší odborné školy*, s. 356

⁶⁵ Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §189

nepoužívá agresi k dosažení cíle, ale využívá sníženého intelektu oběti (za to že se přede mnou svlíkneš, dostaneš cigarety).⁶⁶

2.3.3.9 Trestné činy obecně ohrožující

1. Nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy (§283) se dopustí ten, kdo nedovoleně vyrábí, šíří nebo pro někoho jiného uschovává omamnou či psychotropní látku nebo jedy, hrozí sankce od 1 roku až 5 let odnětí svobody a peněžitý trest.⁶⁷
2. Šíření toxikomanie (§287) je chápáno jako svádění, podporování, šíření a podněcování jiné osoby k cílenému zneužívání návykových látek jiných než alkoholu. Sankce je stanovena až na 3 léta odnětí svobody. V případě kdy se jedná o organizovanou skupinu, hrozí členům trestní sazby do 5 let odnětí svobody.^{68 69}

2.4 Prevence rizikového chování

„Za prevenci rizikového chování považujeme jakékoliv typy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních nebo jiných intervencí, směřující k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky.“⁷⁰

„Prevence je nezbytnou podmínkou odstranění šikanování, zároveň i nejhospodárnější. Je věcí všech edukátorů bez ohledu na jejich funkce, postavení, odbornost a specializaci. Je neoddělitelnou součástí výchovně vzdělávacího programu.“⁷¹

Při prevenci je velmi důležité používat efektivní a cílené metody s ohledem na individualitu dětí. Prevence by měla být přirozeně běžným jevem a měla by působit na poli výchovy a vzdělání. V případě úspěšné prevence budou výsledky jako snížení nebo úplné omezení rizik užívání návykových látek, protiprávního jednání, úrazů a tím se jedinci zajistí vyšší kvalita zdravého způsobu života a jeho celkový fyzický, duševní a sociální vývoj.

V případě rozvinutého rizikového chování u mládeže, bývá následné omezení takového chování velmi složité. Proto je důležité využívat účinnou prevenci co nejdříve.

⁶⁶ Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §202

⁶⁷ Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §283

⁶⁸ Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník §287

⁶⁹ ŠÍMA, A., a SUK, M., *Základy práva pro střední školy a vyšší odborné školy*, s. 358

⁷⁰ Miovský. M., *primární prevence rizikového chování ve školství*, s. 24

⁷¹ Šturma. J., *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*, s. 19

2.4.1 Primární prevence

Primární prevence se využívá v případech, kdy k formám rizikového chování ještě nedošlo. Spočívá v informovanosti dětí, mládeže, rodičů a široké veřejnosti o takovém chování a preventivní činnost ve vzdělávacích institucích. Efektivními prostředky primární prevence jsou komunity, školní akce, celoškolské setkání a školní parlament.

Primární prevencí rozumíme takové aktivity, které předcházejí vzniku onemocnění. Nutností je potlačit působení škodlivých činitelů a to i v případě, kdy je člověk zdravý. S rizikovým chováním je situace totožná, proto se primární prevence snaží zabránit vzniku takového chování. Primární prevence by měla být započata v předškolním věku a zakombinována do školních osnov (př. Rodinná výchova, výchova k rodičovství, etiketa).⁷²

„Cílem primární prevence je předejít užívání návykových látek včetně alkoholu a tabáku nebo ho oddálit do pozdějšího věku, když už jsou dospívající relativně odolnější. Dalším cílem je omezit nebo zastavit experimentování s návykovými látkami, aby se předešlo škodám na tělesném i duševním zdraví. Cílem prevence není tedy předávání informací nebo to, aby se prevence líbila, ale to, aby se cílová populace chovala zdravěji.“⁷³

2.4.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence se využívá v případě, kdy již jisté formy rizikového chování začaly, ale ještě příliš nepokročily, zde můžeme uvést příklad jako návykové látky. V této prevenci se aplikuje včasná diagnostika, bezodkladné vyšetření rizikového chování (šikana), výchovná opatření a výchovná práce se žáky (u šikany s agresory).

Sekundární prevence zabraňuje rozvoji a postupu nemoci, v případě kdy už nemoc vznikla. Důležitým je včasné rozpoznání nemoci v časném stádiu, kdy jsou ještě vysoké šance na úspěch vyléčení bez zdravotních potíží. Příkladem můžeme uvést mladého jedince, který experimentoval s drogou, pomocí vzdělávacího institutu a odborné pomoci vyhledal způsob, aby se k droze nikdy nevrátil.⁷⁴

2.4.3 Terciální prevence

Terciální prevence cílí na následky onemocnění nebo důsledky, které vyplývají z rozvinutého takového rizikového chování. Náprava k normálu je cílem terciální prevence, pokud už náprava není možná, snaží se zmírnit zhoršování stavu. Příkladem je pomoc

---

⁷² Matějček, Z., *Úloha a možnosti učitele v prevenci rizikového chování mladistvých*, *Rizikové chování a jeho prevence*: 3. odborný seminář, [online], <<http://www.cevap.cz/?&lang=CZ&ID=25>>

⁷³ Nešpor, K., *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*, s. 157

⁷⁴ Matějček, Z., *Úloha a možnosti učitele v prevenci rizikového chování mladistvých*, *Rizikové chování a jeho prevence*: 3. odborný seminář, [online], <<http://www.cevap.cz/?&lang=CZ&ID=25>>

neziskových organizací, kdy narkomanům rozdávají čisté injekční stříkačky a jehly v programu.^{75 76}

Nešpor definuje terciální prevenci jako metodu překrývající se s léčbou závislosti na návykových látkách a s mírněním škod takového užívání.⁷⁷

Dle severoamerické odborné literatury lze prevenci rozdělit:

1. Všeobecná prevence je určena pro celou společnost
2. Selektivní prevence cílena části společnosti, která má zvýšené rizikové faktory (př. ADHD, syndrom CAN, děti s chronickými obtížemi, jedinci zneužívající návykové látky)
3. Indikovaná prevence je určena mládeži, která vykazuje varovné signály zneužívání návykových látek
4. Léčba je přímo určena pro uživatele návykových látek a jsou na nich závislí
5. Udržování stavu a prevence recidiv platí je využita pro závislé a uživatele návykových látek ve stabilizovaném stavu.⁷⁸

2.4.4 Prevence v rodině

„Rodiče by měli v této době usilovat především o porozumění dítěti a podpořit je i při hledání pro ně základních hodnot, nalezení osobní orientace a životních cílů, tedy při vytváření zdravého sebepojetí. Neméně důležitá je i podpora emancipačních snah dospívajícího dítěte, podpora společenských kontaktů, které mu umožní nalézat nové vztahy.“⁷⁹

Rodina je sociální skupina, která se velkou měrou podílí na výchově dítěte od narození. Tato výchova by měla být pozitivní a kritická ve všech svých fázích. Děti, které byly vychovávány rodinou, která se jim nedostatečně věnovala, může nastat situace, ze které hledají únik. Tyto úniky mohou směřovat k začínajícím projevům v oblasti rizikového chování. Přímou měrou ovlivňují rodinu dnešní společenské trendy, kdy se objevují nové možnosti životního stylu, materiálních hodnot a lukrativních zážitků. Tyto možnosti mají za následek nedostatek času rodičů pro děti a ty následně tráví svůj čas u počítačů, televizí a skupinami, kde se mohou objevit jedinci s rizikovými faktory. Rodina by měla být příjemně harmonizována se stabilní atmosférou, která nemá omezit výchovu přehnaným dohledem.

---

⁷⁵ Matějček, Z., Úloha a možnosti učitele v prevenci rizikového chování mladistvých, Rizikové chování a jeho prevence: 3. odborný seminář, [online], <<http://www.cevap.cz/?&lang=CZ&ID=25>>

⁷⁶ Presl, J., *Drogová závislost: Může být ohroženo i Vaše dítě?*, s. 65

⁷⁷ Nešpor, K., Csémy, L., Pernicová, K., *metodika primární prevence ve školním prostředí*, s. 6

⁷⁸ Nešpor, K., *Návykové chování a závislosti: Současné poznatky a perspektivy léčby*, s. 153

⁷⁹ Miovský, M., *Primární prevence rizikového chování ve školství*, s. 166

Rodiče by měli motivovat pro volnočasové aktivity, pomáhat rozvíjet dovednosti a schopnosti, vést dítě k samostatnému životu a nenastavovat přemrštěné nároky na děti.

2.4.5 Prevence ve škole

„Školskou primární prevencí rizikového chování rozumíme z logiky názvu soubor přístupů metod a intervencí, které jsou koncepčně rozvíjeny a garantovány v rámci sektoru školství a jejichž společným jmenovatelem je rezortní legislativní rámec MŠMT. Cílovou skupinou zde primárně tvoří děti, mládež a mladí dospělí.“⁸⁰

Školní primární prevence je soubor preventivních programů pro dané cílové skupiny. Celková podoba programů musí vykazovat jednotný rámec v návaznosti programů, které se respektují individuální požadavky cílové skupiny.

Pro školní prevenci je důležitá i spolupráce a komunikace s rodiči a organizacemi, užívání peer programů a nacvičování sociálních dovedností, dodržování pravidel upravující zákaz užívání návykových látek ve škole a na akcích školou pořádaných. Pro žáky se zvýšenými rizikovými faktory nebo problémové žáky škola vyhledává a doporučuje cesty, které žákům mají pomoci a chránit, a to jak po stránce fyzické, tak i po stránce duševní.

2.4.6 Prevence ve společnosti

Společnost je další z činitelů působí na rozvoj mladého jedince. Společnost svým vývojem utváří nebo upravuje obecné, sociální a mravní normy, obecná stanoviska k tabakismu, alkoholismu, zneužívání návykových látek a rizikovému chování. Tyto normy jsou vzájemné interakci s mladým jedincem a ovlivňují ho.

Prevencí ve společnosti rozumíme jako cíl vychovat člověka kultivovaného, vzdělaného, zdravého, produktivního, soběstačného, tolerantního a dostatečně schopného odolávat rizikovým faktorům, které by vedly k rizikovému chování.

„Rizikové chování v adolescentním věku je nejvíce zastoupeno právě konzumací alkoholu, kouřením cigaret a zkušenostmi s drogami, zejména s marihuanou. Toto rizikové chování je dále spojeno například s typem vrstevníků a se způsobem trávení volného času.“⁸¹

---

⁸⁰ MIOVSKÝ, M., *Primární prevence rizikového chování ve školství*, s. 61

⁸¹ SOBOTKOVÁ, V., *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*, s. 47

3 Cíle práce a výzkumné předpoklady

3.1 Cíle práce

1. Zjistit informovanost středoškolské mládeže v Chrudimi o rizikovém chování, jeho prevenci a následcích týkající se kouření cigaret, experimentování s drogou, konzumací alkoholu a páchání trestné činnosti.
2. Zmapovat rizikové chování středoškolské mládeže v Chrudimi v oblasti kouření cigaret, experimentování s drogou, konzumaci alkoholu a páchání trestné činnosti.

3.2 Výzkumné předpoklady

1. Předpokládám, že více než 65% žáků je kuřáků.
2. Předpokládám, že 70% z výsledného celku žáků, kteří vyzkoušeli cigaretu, má v rodině kuřáka.
3. Předpokládám, že z výsledného celku kuřáků je 25% příležitostných kuřáků, 45% pravidelných kuřáků do počtu cigaret 10 denně a 30% pravidelných kuřáků s počtem vykouřených cigaret vyšších než 10 denně.
4. Předpokládám, že 75% z celkových žáků konzumovali alkohol před 16 rokem života.
5. Předpokládám, že více než 70% žáků se alespoň jednou opilo.
6. Předpokládám, že žáci oborů s výučním listem mají více zkušeností s experimentováním s drogami než žáci oboru zakončené maturitou.
7. Předpokládám, že 30% žáků má povědomí o možnostech distribuce drog.
8. Předpokládám, že se 25% žáků někdy setkalo s šikanou.
9. Předpokládám, že méně než 10% žáků páchalo trestnou činností.

3.3 Sběr dat a výzkumný soubor

Realizace praktické části byla konzultována a provedena se souhlasem vedení školy SPŠ Chrudim. Škola ani školní psycholog po mně nežádali výsledky. Žáci byli seznámeni s účelem šetření a s celkovou anonymitou. Šetření se realizovalo dne 20. dubna 2018. Dotazník byl pomocí pedagogického sboru rozmnožen a rozdán v hodinách všeobecných předmětů, tak, aby nezasahoval do maturitních předmětů.

Žáci byli požádáni o samostatnost při vyplňování dotazníku. Ve třídách byli žáci se svými učiteli, kteří byli poučeni postupem vyplňování dotazníku. Průměrná časová náročnost vyplnění dotazníku činila 20 minut. V dotazníku bylo použito 14 uzavřených otázek,

4 otevřené a 2 polootevřené otázky. V každé otázce bylo možné, zvolit si jednu variantu odpovědi. Zadávaný dotazník měl celkem 24 otázek.

Dotazník byl rozdělen do 4 částí. První část (otázky č. 1 – 3) je identifikační, druhá část (otázky č. 4 – 19) odhaluje rizikové chování dotazovaných v oblasti kouření, konzumace alkoholu, experimentování s jinými návykovými látkami a šikaně, třetí část (otázky č. 20–22) se zabývá oblastí prevence a čtvrtá část (otázky č. 23 – 24) zjišťuje zkušenosti dotázaných s kriminalitou.

Celkově bylo vyplněno 154 dotazníků, 2 dotazníky byly vyřazeny z důvodu špatného vyplnění.

3.4 Metoda výzkumného řešení

Zvolil jsem kvantitativní metodu dotazníkového šetření. Sestavený dotazník obsahoval kombinaci otevřených, uzavřených a polouzavřených otázek. Pro práci jsem využíval textový editor Word a tabulkový editor Excel.

„Dotazník v jeho základní podobě nahrazuje strukturovaný rozhovor a je předložený v písemné podobě. Velkou výhodou dotazníku je pokrytí relativně velkého vzorku. V dnešní době jsou ideální dotazníky, které může respondent vyplnit on-line na internetu. Nevýhodou dotazníkových šetření je anonymita respondentů.“⁸²

---

⁸² Vojtíšek, P., *Výzkumné metody*, s. 27

4 Výsledky výzkumu a jejich analýza

Otázka č. 1 – Věk

Tabulka 1. Věk

Věk	Absolutní četnost	Procentuální poměr
15 let	1	0,65%
16 let	24	15,76%
17 let	63	41,5%
18 let	42	27,64%
19 let	19	12,5%
20 let	1	0,65%
21 let	2	1,3%

Celkový počet byl 152 respondentů (100%), z toho 1 žák (0,65%) měl 15 let, 24 žáků (15,76%) mělo 16 let, 63 žáků (41,5%) 17 let, 42 žáků (27,64%) 18 let, 19 žáků (12,5%) 19 let, 1 (0,65%) 20 let a 2 žáci (1,3%) byli staří 21 let.

Otázka č. 2 – Pohlaví

Tabulka 2. Pohlaví

	chlapec	Procentuální poměr	dívka	Procentuální poměr
Žáků	151	99,35%	1	0,65%

Z celkového počtu respondentů 152 (100%) žáků, bylo 151 (99,35%) chlapců a 1 dívka (0,65%). Vzhledem k výběru školy, kde se sběr dat konal, není tento poměr mezi pohlavími nijak překvapující. Jedná se o průmyslovou školu, kterou navštěvují zejména chlapci.

Otázka č. 3 – Obor

Tabulka 3. Zvolený obor

	Obor s výučním listem	Procentuální poměr	Obor zakončen maturitní zkouškou	Procentuální poměr
žáci	87	57,3%	65	42,7%

Celkový počet byl 152 (100%) respondentů, z toho 87 (57,3%) žáků na oborech s výučním listem a 65 (42,7%) žáků na oborech zakončené maturitní zkouškou.

Otázka č. 4 – Zkusil(a) jsi už kouřit cigaretu?

Tabulka 4. 1. Experiment s cigaretou

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	118	77,6%	34	22,4%

Z celkového počtu 152 (100%) respondentů kouřilo cigaretu 118 (77,6%) žáků, zbývající část 34 (22,4%) žáků cigaretu ještě nevyzkoušelo.

Otázka č. 5 – Máš člena rodiny, který je kuřák?

Tabulka 5. Kuřák v rodině

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	94	79,6%	24	20,4%

Z celkového počtu 118 (100%) žáků, kteří vyzkoušeli cigaretu, má 94 (79,6%) žáků v rodině kuřáka a 24 (20,4%) kuřáka v rodině nemá.

Otázka č. 6 – V kolika letech jsi vyzkoušel cigaretu?

Tabulka 6. Kdy jsi poprvé experimentoval s cigaretou?

	8 let	9 let	10 let	11 let	12 let	13 let	14 let	15 let	16 let	17 let
žáci	1	4	10	7	10	22	18	26	13	7
Procentuální poměr	0,85%	3,4%	8,6%	6%	8,6%	18%	15,4%	22%	11%	6%

Z celkového počtu 118 (100%) žáků, kteří začali experimentovat s cigaretou, v 8 letech byl 1 (0,85) žák, 4 (3,4%) žáci v 9 letech, 10 (8,5%) žáků v 10 letech, 7 (6%) žáků v 11 letech, 10 (8,5%) žáků v 12 letech, 22 (18%) žáků v 13 letech, 18 (15,4%) žáků ve 14 letech, 26 (22%) v 15 letech, 13 (11%) v 16 letech a 7 (6%) v 17 letech.

Otázka č. 7 – Kouříš v aktuální době?

Tabulka 7. Jsi kuřák?

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	61	51,7%	57	48,3%

Z celkového počtu 118 (100%) žáků, kteří vyzkoušeli cigaretu, je 61 (51,7%) žáků kuřáků a 57 (48,3) žáků nekuřáků.

Otázka č. 8 – Kolik denně vykouříš cigaret?

Tabulka 8. Kolik vykouříš denně cigaret?

	Příležitostně	Procentuální poměr	1-10	Procentuální poměr	11-20	Procentuální poměr
Vykouřených cigaret	14	22,9%	35	57,4%	12	19,7%

Z celkového počtu 61 (100%) žáků, kteří kouří, je 14 (22,9%) příležitostních kuřáků, 35 (57,4%) žáků kouří v rozmezí 1 – 10 cigaret denně a 12 (19,7%) žáků v rozmezí 11 – 20 cigaret denně.

Otázka č. 9 – Uvědomuješ si negativní dopady na tvé zdraví způsobené kouřením?

Tabulka 9. Negativní dopady z kouření

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	57	93,4%	4	6,6%

Z celkového počtu 61 (100%) žáků, kteří kouří, si 57 (93,4%) uvědomují negativní dopady

na své zdraví a 4 (6,6%) si takovéto dopady na své zdraví z kouření neuvědomují.

Otázka č. 10 – Konzumoval jsi někdy alkohol mimo rodinu?

Tabulka 10. 1. experiment s alkoholem mimo rodinu

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	148	97,3%	4	2,7%

Z celkového počtu 152 (100%) respondentů, 148 (97,3%) žáků někdy požilo alkohol mimo rodinu a 4 (2,7%) žáci ještě nikdy nepožili alkohol.

Otázka č. 11 – V kolika letech poprvé jsi požil alkohol mimo rodinu?

Tabulka 11. V kolika letech si poprvé požil alkohol?

	9 let	10 let	11 let	12 let	13 let	14 let	15 let	16 let	17 let	18 let
žáci	1	9	9	11	21	34	34	19	9	1
Procentuální poměr	0,68%	6%	6%	7,4%	14,2%	23%	23%	12,9%	6%	0,68%

Z celkového počtu 148 (100%) žáků, kteří požili alkohol mimo rodinu, 1 (0,68%) žák požil poprvé v 9 letech, 9 (6%) žáků v 10 letech, 9 (6%) žáků v 11 letech, 11 (7,4%) v 12 letech, 21 (14,2%) žáků v 13 letech, 34 (23%) v 14 letech, 34 (23%) žáků v 15 letech, 19 (12,9%) žáků v 16 letech, 9 (6%) žáků v 17 letech a 1 (0,68%) žák v 18 letech.

Otázka č. 12 – Konzumoval jsi někdy tolik alkoholu, abys dosáhl stavu opilosti?

Tabulka 12. Byl jsi někdy opilý?

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	148	96%	6	4%

Z celkového počtu 148 (100%) žáků, kteří experimentovali s alkoholem mimo domov, se opilo 142 (96%) žáků a 6 (4%) žáků se ještě neopilo.

Otázka č. 13 – Jak často konzumuješ alkohol současně?

Tabulka 13. Konzumuješ alkohol v dnešní době?

	1x týdně	Procentuální poměr	2x týdně	Procentuální poměr	1x měsíčně	Procentuální poměr
Četnost konzumace alkoholu	38	25,7%	20	13,5%	90	60,8%

Z celkového počtu 148 (100%) žáků, kteří experimentovali s alkoholem, 38 (25,7%) žáků konzumuje alkohol 1x týdně, 20 (13,5%) žáků 2x týdně a 90 (60,8%) žáků 1x měsíčně.

Otázka č. 14 – Uvědomuješ si negativní dopady na tvé zdraví z důvodu zvýšené konzumace alkoholu?

Tabulka 14. Negativní dopady ze zvýšené konzumace alkoholu.

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	115	77,7%	33	22,3%

Z celkového počtu 148 (100%) žáků, kteří konzumují alkohol, 115 (77,7%) žáků uvědomuje dopady ze zvýšené konzumace alkoholu a 33 (22,3%) žáků si tyto dopady neuvědomuje.

Otázka č. 15 – Experimentoval jsi s jinou návykovou látkou kromě alkoholu a tabáku? V případě kladné odpovědi uveď návykovou látku.

Tabulka 15. Experiment s jinou návykovou látkou.

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	52	34,2%	100	65,8%

Z celkového počtu 152 (100%) respondentů, má zkušenosti s experimentováním s jinou návykovou látkou 52 (34,2%) žáků, kdežto 100 (65,8%) žáků nikdy neexperimentovalo s jinou látkou než je alkohol a tabák.

Tabulka 16. Jaká návyková látka?

	Marihuana	Pervitin	Kokain	Lysohlávky	Extáze
žáci	44	3	2	1	2
Procentuální podíl	84,6%	5,9%	3,8%	1,9%	3,8%

Z celkového počtu 52 (100%) žáků, kteří experimentovali s jinou návykovou látkou než alkohol a tabák, 44 (84,6%) žáků uvedlo zkušenosti s marihuanou, 3 (5,7%) žáci s pervitinem, 2 (3,8%) žáci s kokainem, 2 (3,8%) žáci s extází a 1 (1,9%) žák s lysohlávkami.

Otázka č. 16 – V případě zájmu o návykovou látku, víš kde sehnat takovou drogu?

Tabulka 17. Víš, kde sehnat drogu?

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	94	61,8%	58	38,2%

Z celkového počtu 152 (100%) respondentů, 94 (61,8%) žáků ví, kde v případě zájmu najít drogy k zakoupení a 58 (38,2%) neví, kde by měli hledat možnost distribuce drog.

Otázka č. 17 – Setkal ses někdy s šikanou?

Tabulka 18. Setkal ses někdy s šikanou?

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	36	23,7%	116	76,3%

Z celkového počtu 152 (100%) respondentů se 36 (23,7%) žáků setkalo s šikanou a 112 (76,3%) žáků se s šikanou nikdy neseťkalo.

Otázka č. 18 – Jaká byla tvá role v šikaně?

Tabulka 19. Jaká byla tvá role v šikaně?

	agresor	Procentuální poměr	oběť	Procentuální poměr	přihlížející	Procentuální poměr
Četnost rolí	3	8,3%	6	16,6%	27	75,1%

Z celkového počtu 36 (100%) žáků, kteří se setkali s šikanou, byli 3 (8,3%) žáci agresory, 6 (16,6%) žáků za oběť a 27 (75,1%) žáků jako přihlížející.

Otázka č. 19 – V případě, kdy uvidíš agresora, který svou oběť šikanuje, pomohl bys?

Tabulka 20. V případě, kdy uvidíš agresora, který svou oběť šikanuje, pomohl bys?

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	103	67,8%	49	32,2%

Z celkového počtu 152 (100%) respondentů by pomohlo 103 (67,8) žáků a 49 (32,2%) žáků by se rozhodlo neposkytnout pomoc.

Otázka č. 19a – Jak bys pomohl?

Tabulka 21. Jak bys pomohl?

	sám bych pomohl	zavolal bych další pomoc	zavolal bych Policii ČR	informoval bych pedagogický sbor
Četnost druhu pomoci	9	48	6	40
Procentuální podíl	8,7%	46,6%	5,8%	38,8%

Z celkového počtu 103 (100%) žáků, 9 (8,7%) žáků by se rozhodlo pomoci sami, 48 (46,6%) žáků by se rozhodlo přivolat další pomoc, 6 (5,8%) žáků by zavolalo na policii a 40 (38,8%) by informovalo pedagogický sbor.

Otázka č. 20 – Přiřaďte jednotlivé druhy návykových látek k uvedeným způsobům aplikace.

Tabulka 22. Přiřazení jednotlivých návykových látek k různým druhům aplikace.

	Intravenózně	Čicháním	Kouřením	Šňupáním	Konzumací
vyplněno	121	152	152	137	152
Procentuální podíl	79,6%	100%	100%	90,1%	100%

Z celkového počtu 152 (100%) respondentů bylo správně přiřazených 121 (79,6%) odpovědí v aplikaci intravenózní, 152 (100%) odpovědí v aplikaci čicháním, 152 (100%) odpovědí v kouření, 137 (90,1%) odpovědí ve šňupání a 152 (100%) odpovědí v konzumaci.

Otázka č. 21 – Víš, kde se nacházejí v okolí protidrogová centra?

Tabulka 23. Víš, kde se nacházejí protidrogová centra v okolí?

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	18	11,8%	134	88,2%

Z celkového počtu 152 (100%) respondentů, bylo 18 (11,8%) žáků, kteří věděli, kde se v jejich okolí nachází protidrogové centrum a 134 (88,2%) žáků nemá povědomí, kde se takové nízko prahové organizace nacházejí.

Otázka č. 22 – Hodnotíš své znalosti a informovanost o rizikovém chování a návykových látkách jako dostatečné?

Tabulka 24. Jak hodnotíš své znalosti a informovanost o rizikovém chování a návykových látkách?

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	126	82,9%	26	17,1%

Z celkového počtu 152 (100%) respondentů, bylo 126 (82,9%) žáků, kteří hodnotí své znalosti v problematice návykových látek jako dostatečné a 26 (17,1%) žáků hodnotí své znalosti o návykových látkách jako nedostatečné.

Otázka č. 23 – Dopustil ses někdy protiprávního jednání?

Tabulka 25. Dopustil ses někdy protiprávního jednání?

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	52	34,3%	100	65,7%

Z celkového počtu 152 (100%) respondentů, 52 (34,3%) žáků se dopustilo nějakého protiprávního jednání a 100 (65,7%) žáků si není vědomo nebo nespáchali žádné protiprávní jednání.

Tabulka 26. Jakého ses dopustil protiprávního jednání?

	výtržnictví	krádež	Přestupky v dopravě	Omezování osobní svobody	Distribuce návykové látky
četnost	24	5	16	4	3
Procentuální podíl	46,1%	9,6%	30,8%	7,7%	5,8%

Z celkového počtu 52 (100%) žáků, kteří se dopustili protiprávního jednání, bylo spácháno 24 (46,1%) případů výtržnictví, 5 (9,6%) krádeží, 16 (30,8%) přestupků v dopravě, 4 (7,7%) případy omezování osobní svobody a 3 (5,8%) případy distribuce návykových látek.

Otázka č. 24 – Měl jsi někdy co dočinění s městskou policií nebo státní policií v oblasti týkající se návykových látek nebo kriminality?

Tabulka 27. Měl jsi někdy co dočinění s městskou policií nebo Policií ČR v oblasti týkající se návykové látky nebo kriminality?

	Ano	Procentuální poměr	Ne	Procentuální poměr
žáci	20	13,2%	132	86,2%

Z celkového počtu 152 (100%) respondentů, má 20 (13,2%) žáků zkušenosti s městskou policií nebo s policií ČR a 132 (86,8%) žáků nemá žádné zkušenosti s policií ČR nebo městskou policií.

4.1 Splnění cílů práce a diskuze

- 1. Cíl práce - Zjistit informovanost středoškolské mládeže v Chrudimi o rizikovém chování, jeho prevenci a následcích týkající se kouření cigaret, experimentování s drogou, konzumací alkoholu a páchání trestné činnosti.**

Ke zjištění informovanosti byly použity otázky č. 9, 14, 20, 21 a 22 v příloženém dotazníku.

Otázka č. 9 - Uvědomuješ si negativní dopady na tvé zdraví způsobené kouřením?

Jednalo se o otázku uzavřenou, která zjistila, že 61 žáků, kteří kouří, si 57 (93,4%) uvědomují negativní dopady na své zdraví a 4 (6,6%) si takovéto dopady na své zdraví z kouření neuvědomují. V obecné rovině předpokládám, že nekuřák si tyto dopady na zdraví uvědomuje a je to jedním z ochranných faktorů tohoto rizikového chování.

Otázka č. 14 – Uvědomuješ si negativní dopady na tvé zdraví z důvodu zvýšené konzumace alkoholu?

Jednalo se o otázku uzavřenou, která zjistila, že 148 (100%) žáků konzumuje alkohol, 115 (77,7%) žáků uvědomuje dopady ze zvýšené konzumace alkoholu a 33 (22,3%) žáků si tyto dopady neuvědomuje. V obecné rovině předpokládám, že žák, který, nepožil alkohol, si tyto negativní dopady na zdraví uvědomuje a je to jedním z ochranných faktorů tohoto rizikového chování.

Otázka č. 20 - Přiřad'te jednotlivé druhy návykových látek k uvedeným způsobům aplikace

Jednalo se o otázku otevřenou, ve které žáci měli dle svých znalostí přiřazovat různé návykové látky k uvedeným způsobům aplikace. Výsledkem bylo zjištění, že 152 (100%) respondentů správně přiřadilo 121 (79,6%) odpovědí v aplikaci intravenózní, 152 (100%) odpovědí v aplikaci čicháním, 152 (100%) odpovědí v kouření, 137 (90,1%) odpovědí ve šňupání a 152 (100%) odpovědí v konzumaci. Zjištění, že žáci mají povědomí o různých způsobech aplikací, mě vede k závěru, že žáci mají povědomí o drogách. Jedinou negativní připomínku si mohu zapsat sám, že žáci nevěděli samostatně pojem intravenózně. Zde jsem si vědom svého pochybení, neboť jsem žáky neseznámil s pojmem „intravenózně“, který jim nebyl doposud znám. To mohlo způsobit poměrnou část špatně nebo vůbec nevyplněných kolonek.

Otázka č. 21 - Víš, kde se nacházejí v okolí protidrogová centra?

Jednalo se o uzavřenou otázku, ve které žáci měli dle svých znalostí a zkušeností napsat, jestli znají místa, kde se nacházejí protidrogová centra. Výsledek odhalil, že 134 (88,2%) žáků nemá povědomí, kde se nacházejí protidrogová centra a nízkoprahové organizace, alespoň 18 (11,8%) žáků ví, kde se v jejich okolí nachází protidrogové centrum. Výsledek mě osobně zaskočil, v Chrudimi se nacházejí 2 nízkoprahové organizace, které se snaží zlepšit povědomí mládeže a pozvednout úroveň života mládeže, která už experimentovala s drogou a byla na ní závislá.

Otázka č. 22 - Hodnotíš své znalosti a informovanost o rizikovém chování a návykových látkách jako dostatečné?

Jednalo se o otázku uzavřenou, ve které měli žáci rozhodnout, zda jsou jejich znalosti a získané informace o návykových látkách dostatečné. Celkem 126 (82,9%) žáků hodnotí své znalosti a informovanost v problematice návykových látek jako dostatečných a 26 (17,1%) žáků hodnotí své znalosti o návykových látkách jako nedostatečné. Z mého pohledu to nesouhlasí se skutečností, pro mne samotného se téma rizikového chování mládeže otevřelo až při studování materiálů k bakalářské práci. Téma je to velmi obsáhlé.

2. Cíl práce - Zmapovat rizikové chování středoškolské mládeže v Chrudimi v oblasti kouření cigaret, experimentování s drogou, konzumaci alkoholu a páchání trestné činnosti

K zmapování rizikového chování byly použity otázky č. 4-8, 10-13, 15-19 a 23-24 v přiloženém dotazníku.

Otázka č. 4 - Zkusil(a) jsi už kouřit cigaretu?

Jednalo se o otázku uzavřenou, která měla zjistit experimentování s cigaretou. Zjistilo se, že ze 152 (100%) respondentů kouřilo cigaretu 118 (77,6%) žáků, zbývající část 34 (22,4%) žáků cigaretu ještě nevyzkoušelo.

Otázka č. 5 – Máš člena rodiny, který je kuřák?

Jednalo se o otázku uzavřenou, která zjistila, že 118 (100%) žáků, kteří vyzkoušeli cigaretu, má 94 (79,6%) žáků v rodině kuřáka a 24 (20,4%) kuřáka v rodině nemá. Zjištěný výsledek nejspíše ovlivňují rizikové faktory v rodině, kdy žáci opakují vzorec chování rodičů a kouření cigaret jim přijde běžné.

Otázka č. 6 - V kolika letech poprvé jsi experimentoval s cigaretou?

Jednalo se o otevřenou otázku, která zjistila, že 118 (100%) žáků, kteří začali experimentovat s cigaretou, v 8 letech byl 1 (0,85) žák, 4 (3,4%) žáci v 9 letech, 10 (8,5%) žáků v 10 letech, 7 (6%) žáků v 11 letech, 10 (8,5%) žáků v 12 letech, 22 (18%) žáků v 13 letech, 18 (15,4%) žáků ve 14 letech, 26 (22%) v 15 letech, 13 (11%) v 16 letech a 7 (6%) v 17 letech. Z výsledku jsem šokován, předpokládal jsem, že žáci prvně experimentují s cigaretou okolo 11. roku života. Věk, kdy žáci začínají experimentovat s cigaretou, se stále snižuje.

Otázka č. 7 - Kouříš v aktuální době?

Jednalo se o uzavřenou otázku, která zjišťovala aktuální počet kuřáků ve výzkumném vzorku. Bylo zjištěno, že z celkového počtu 118 (100%) žáků, kteří vyzkoušeli cigaretu, je 61 (51,7%) žáků kuřáků a 57 (48,3) žáků nekuřáků. Často vycházel v dotazníku vztah velmi časného experimentování s cigaretou (8 – 10 let) a stavu, kdy žák byl nekuřák.

Otázka č. 8 - Kolik denně vykouříš cigaret?

Jednalo se o otázku uzavřenou, žáci, kteří kouří, měli na výběr ze 3 možností. Výsledný podíl zvolených možností byl, 14 (22,9%) příležitostních kuřáků, 35 (57,4%) žáků kouří v rozmezí 1 – 10 cigaret denně a 12 (19,7%) žáků v rozmezí 11 – 20 cigaret denně. Je otázkou, kde dnešní mládež získává finance na cigarety, když průměrná cena krabičky je 90 korun.

Otázka č. 10 - Konzumoval jsi někdy alkohol mimo rodinu?

Jednalo se o otázku uzavřenou, žáci vyplňovali, zda už někdy konzumovali alkohol mimo rodinu. Mimo rodinu proto, že mohla nastat situace, kdy jeden z rodičů, při určité příležitosti nabídl alkohol dítěti, což by vedlo ke zkreslení hranice. Není výjimkou, že rodič podá velmi malé množství alkoholu, nejčastěji piva. Výsledky zjistili, že ze 152 (100%) respondentů, 148 (97,3%) žáků někdy požilo alkohol mimo rodinu a 4 (2,7%) žáci ještě nikdy nepožili alkohol.

Otázka č. 11 - V kolika letech jsi poprvé jsi požil alkohol mimo rodinu?

Jednalo se o otázku otevřenou, kdy žáci měli uvádět věk, kdy poprvé experimentovali s alkoholem. Analýza dat ukázala, že z počtu 148 (100%) žáků, kteří požili alkohol mimo rodinu, 1 (0,68%) žák požil poprvé v 9 letech, 9 (6%) žáků v 10 letech, 9 (6%) žáků v 11 letech, 11 (7,4%) v 12 letech, 21 (14,2%) žáků v 13 letech, 34 (23%) v 14 letech, 34 (23%) žáků v 15 letech, 19 (12,9%) žáků v 16 letech, 9 (6%) žáků v 17 letech a 1 (0,68%) žák v 18 letech. Hranice 9 let prvního experimentu s alkoholem mimo rodinu, mě nemile překvapila, možná se jedná o jedince, který pochází z rodiny, kde konzumace alkoholu je na denním pořádku a zopakoval vzorec chování rodičů.

Otázka č. 12 - Konzumoval jsi někdy tolik alkoholu, abys dosáhl stavu opilosti?

Jednalo se o otázku uzavřenou, ve které měli žáci uvést, zda byli už někdy opilí. Z výsledku je patrné, že z celkového počtu 148 (100%) žáků, kteří experimentovali s alkoholem mimo domov, se opilo 142 (96%) žáků a 6 (4%) žáků se ještě neopilo. Ze zákona je povoleno konzumovat alkohol od 18 let. Očekával jsem vysoké procento mládeže, která se už opila, ale s 96% zkoumaného vzorku jsem nepočítal ani nepředpokládal.

Otázka č. 13 - Jak často konzumuješ alkohol dnes?

Jednalo se o otevřenou otázku, která zjišťovala četnost konzumace alkoholu. Z analýzy dat vyšlo, že 148 (100%) žáků, kteří experimentovali s alkoholem, 38 (25,7%) žáků konzumuje alkohol 1x týdně, 20 (13,5%) žáků 2x týdně a 90 (60,8%) žáků 1x měsíčně.

Otázka č. 15 - Experimentoval jsi s jinou návykovou látkou kromě alkoholu a tabáku? V případě kladné odpovědi, uveď návykovou látku.

Jednalo se o polootevřenou otázku filtračního typu, která zjistila, že ze 152 (100%) respondentů, má zkušenosti s experimentováním s jinou návykovou látkou 52 (34,2%) žáků, zatímco 100 (65,8%) žáků nikdy neexperimentovalo s jinou látkou než je alkohol a tabák.

Respondenti, kteří odpověděli, že někdy experimentovali s jinou návykovou látkou, napsali druh návykové látky, kterou užili. Z výsledků je patrné, že z 52 (100%) žáků, kteří experimentovali s jinou návykovou látkou než alkohol a tabák, 44 (84,6%) žáků uvedlo zkušenosti s marihuanou, 3 (5,7%) žáci s pervitinem, 2 (3,8%) žáci s kokainem, 2 (3,8%) žáci s extází a 1 (1,9%) žák s lysohlávkami. Četnost experimentací s marihuanou pro mne nebylo překvapení, marihuana je nejčastější experimentální návyková látka hned po alkoholu a cigaretě.

Otázka č. 16 - V případě zájmu o návykovou látku, víš, kde sehnat takovou drogu (kromě alkoholu a tabáku)?

Jednalo se o otázku uzavřenou, kde žáci vyplňovali, zda mají povědomí, kde sehnat kýženou návykovou látku v případě zájmu. Z analýzy dat vyplývá, že ze 152 (100%) respondentů, 94 (61,8%) žáků ví, kde v případě zájmu najít drogy k zakoupení a 58 (38,2%) neví, kde by měli hledat možnost distribuce drog. Obchod s drogami je trestná činnost, která se trestá odnětím svobody. I tak se najdou jedinci, kteří se takovému riziku vystaví. Těchto jedinců musí být velký počet, tedy tuto domněnku opírám o výsledek, kdy 94 žáků ví, kde kýženou drogu zakoupit.

Otázka č. 17 - Setkal jsi se někdy s šikanou?

Jednalo se o uzavřenou otázku, ve které žáci odpovídali, zda se někdy setkali se šikanou. Z analyzovaných dat vyplynulo, že ze 152 (100%) respondentů se 36 (23,7%) žáků setkalo se šikanou a 112 (76,3%) žáků se se šikanou nikdy neseťkalo nebo si nejsou vědomi šikany.

Otázka č. 18 - Jaká byla tvá role v šikaně?

Jednalo se o uzavřenou otázku, kde žáci, kteří se setkali se šikanou, vybrali ze 3 možností. Dle analyzovaných dat vyplynulo, že 3 (8,3%) žáci byli v roli agresora, 6 (16,6%) žáků v roli oběti a 27 (75,1%) žáků jako přihlížejících. Předpokládal jsem více přihlížejících šikaně, ale i tyto uvedené čísla jsou vysoká, je potřeba vést žáky k prevenci jakékoliv formy šikany a pokoušet se jí co nejvíce eliminovat.

Otázka č. 19 - V případě, kdy uvidíš agresora, který svou oběť šikanuje, pomohl bys?

Otázka byla uzavřená, ve které měli žáci vybrat možnost, zda by byli ochotni pomoci v případě, kdy vidí šikanu. Z analyzovaných dat vyšlo najevo, že ze 152 (100%) respondentů by pomohlo 103 (67,8) žáků a 49 (32,2%) žáků by se rozhodlo neposkytnout pomoc.

Otázka č. 19a - V případě kladné odpovědi, jak bys pomohl?

Otázka byla uzavřená a žáci vybírali ze 4 možností. 103 (100%) žáci, kteří se rozhodli pomoc poskytnout, 9 (8,7%) žáků se rozhodlo pomoci sami, 48 (46,6%) žáků se rozhodlo přivolat další pomoc, 6 (5,8%) žáků zavolalo na policii a 40 (38,8%) žáků informovalo pedagogický sbor.

Otázka č. 23 - Dopustil ses někdy protiprávního jednání?

Jednalo se o otázku polootevřenou filtračního typu, kde žáci uvedli, zda se dopustili protiprávního jednání. Z analýzy dat vyplynul závěr, že ze 152 (100%) respondentů, 52 (34,3%) žáků se dopustilo nějakého protiprávního jednání a 100 (65,7%) žáků si není vědomo, nebo nespáchali žádné protiprávní jednání.

Otázka byla rozšířena o zapsaný druh protiprávního jednání, kterého se žáci dopustili. Z dat vyplynulo, že ze 52 (100%) žáků, kteří se dopustili protiprávního jednání, bylo spácháno 24 (46,1%) případů výtržnictví, 5 (9,6%) krádeží, 16 (30,8%) přestupků v dopravě, 4 (7,7%) případy omezování osobní svobody a 3 (5,8%) případy distribuce návykových látek. Mládež, která páchá protiprávní jednání je nejčastěji pod vlivem návykové látky, což negativně ovlivňuje schopnost sebekontroly, nárůst agrese a sebevědomí.

Otázka č. 24 - Měl jsi někdy co dočinění s městskou policií nebo státní policií v oblasti týkající se návykových látek nebo kriminality?

Jednalo se o otázku uzavřenou, kde žáci vyplňovali, zda mají zkušenosti s městskou policií nebo s Policií ČR v oblasti návykových látek a kriminality. Z analýzy dat vyplynulo, že z celkového počtu 152 (100%) respondentů, má 20 (13,2%) žáků zkušenosti s městskou policií nebo s policií ČR a 132 (86,8%) žáků nemá žádné zkušenosti s policií ČR nebo městskou policií ve jmenované oblasti.

4.2 Ověření výzkumných předpokladů

Výzkumný předpoklad č. 1: Předpokládám, že více než 65% žáků je kuřáků. Tato vychází z otázky č. 7, sběrem dat bylo zjištěno, že ze zkoumaného vzorku kouří 61 žáků, to je 51,7% z celku. **Výzkumný předpoklad se nepotvrdil.**

Výzkumný předpoklad č. 2: Předpokládám, že 70% z výsledného celku žáků, kteří vyzkoušeli cigaretu, má v rodině kuřáka. Výsledek filtrační otázky č. 4 je 118 žáků, kteří experimentovali s cigaretou. Následná otázka č. 5 zjistila, že 94 (79,6%) žáků, kteří experimentovali s cigaretou má doma alespoň jednoho kuřáka. **Výzkumný předpoklad se potvrdil.**

Výzkumný předpoklad č. 3: Předpokládám, že z výsledného celku kuřáků je 25% příležitostných kuřáků, 45% pravidelných kuřáků do počtu cigaret 10 denně a 30% pravidelných kuřáků s počtem vykouřených cigaret vyšších než 10 denně. Zdrojem informací k výzkumnému předpokladu byla otázka č. 8. Z ní bylo zjištěno, že 14 (22,9%) žáků kouří příležitostně, 35 (57,4%) žáků kouří počet cigaret 1 – 10 denně a 12 (19,7%) žáků kouří počet cigaret 11 – 20 denně. **Výzkumný předpoklad se mi částečně potvrdil.**

Výzkumný předpoklad č. 4: Předpokládám, že 75% z celkových žáků konzumovali alkohol před 16 rokem života. Otázka č. 11 zjistila, že 1 (0,68%) žák požil poprvé v 9 letech, 9 (6%) žáků v 10 letech, 9 (6%) žáků v 11 letech, 11 (7,4%) v 12 letech, 21 (14,2%) žáků v 13 letech, 34 (23%) v 14 letech, 34 (23%) žáků v 15 letech, 19 (12,9%) žáků v 16 letech, 9 (6%) žáků v 17 letech a 1 (0,68%) žák v 18 letech. Zjištěním informací z této otázky je součet 119 (78,3%) žáků ze 152 celkových žáků, kteří vyplňovali dotazník. **Výzkumný předpoklad se potvrdil.**

Výzkumný předpoklad č. 5: Předpokládám, že více než 70% žáků se alespoň jednou opilo. Z výsledků otázky č. 12 vychází, že se už někdy opilo 148 (96%) žáků. **Výzkumný předpoklad se potvrdil.**

Výzkumný předpoklad č. 6: Předpokládám, že žáci oborů s výučním listem mají více zkušeností s experimentováním s drogami než žáci oboru zakončené maturitou. Výsledky z otázky

č. 15 zjistili, že 29 (55,8%) žáků v oborech s výučním listem a 23 (44,2%) žáků v oborech zakončené maturitní zkouškou experimentovalo nejčastěji s marihuanou. **Výzkumný předpoklad se potvrdil.**

Výzkumný předpoklad č. 7: Předpokládám, že 30% žáků má povědomí o možnostech distribuce drog. Danou problematiku zjišťovala otázka č. 16, která zjistila, že 94 (61,8%) žáků ví, kde má hledat možnost nákupu drogy v případě, kdy o ní projeví zájem. Z otázky č. 23 se dokonce ukázalo, že 3 žáci se dopustili protiprávního jednání výroby a distribuce návykové látky. **Výzkumný předpoklad se potvrdil.**

Výzkumný předpoklad č. 8: Předpokládám, že se 25% žáků někdy setkalo s šikanou. Otázka č. 17 zjišťovala zkušenosti s šikanou ve zkoumaném vzorku, výsledek byl, že 36 (23,7%) žáků se někdy setkalo s šikanou. Rozšiřující otázka č. 18 se ptala na účastnické role, ta zjistila, že ve zkoumaném vzorku byli 3 (8,3%) agresori, 6 (16,6%) obětí a 27 (75,1%) přihlížejících. Na co už jsem se neptal, bylo, kde se s šikanou setkali. I když se výsledek blíží k předpokladu, **výzkumný předpoklad se nepotvrdil.**

Výzkumný předpoklad č. 9: Předpokládám, že méně než 10% žáků páchalo trestnou činností. K zjištění stavu ve zkoumaném vzorku sloužila otázka č. 19, která zjistila, že 52 (34,3%) žáků se dopustilo trestné činnosti. Jelikož se jednalo o polootevřenou otázku, ve které žáci vyplňovali i druh trestné činnosti, zjistilo se, ve 24 (46,1%) případech se jednalo o výtržnictví, v 5 (9,6%) případech o krádeže, v 16 (30,8%) případech o přestupky v dopravě, 4 (7,7%) případy omezování osobní svobody a 3 (5,8%) případy distribuce návykových látek. **Výzkumný předpoklad se nepotvrdil.**

Závěr

Cíli bakalářské práce bylo zjistit informovanost středoškolské mládeže v oblasti rizikového chování a zmapovat rizikové chování mládeže. V teoretické části jsem definoval dospívání. Toto období bylo zvoleno pro velkou škálu změn v oblasti života adolescentů a někteří jedinci řeší tyto změny tím, že akceptují rizikové chování. V souvislostech s rizikovým chováním byly popsány faktory ovlivňující vznik rizikového chování. Dále byly popsány formy rizikového chování, které jsem definoval v cílech bakalářské práce.

Praktická část plynule navazuje na část teoretickou. Na základě problematiky, kterou se zabývám v teoretické části, jsem sestavil celkem 9 výzkumných předpokladů. Sběr dat pomocí dotazníkového šetření jsem aplikoval na SPŠ Chrudim, kde byli zastoupeni jedinci ze střední a převážně z pozdní adolescence. Dotazník jsem zhotovil tak, abych mohl vyhodnotit informovanost středoškolské mládeže o rizikovém chování a kriminalitě a zároveň danou problematiku i zmapovat. Na škole byly odhaleny formy rizikového chování, které se ale nacházejí i na jiných školách, dle mého názoru je v únosné míře a očekával jsem horší výsledek.

Nabízí se otázka, jak tuto nelehkou situaci vyřešit. Pevně doufám, že vzájemnou a efektivní kooperací rodičů, pedagogických pracovníků, adolescentů, vládních a nevládní organizací podpoříme ochranné faktory, které by snížily vznik rizikového chování.

Rizikové chování je problematika velmi široká a mám za to, že bude existovat mnoho dalších podnětů provádět další a rozsáhlejší výzkumy.

Seznam použité literatury

Odborná literatura

1. BÁRTÍK, Pavel, MIOVSKÝ, Michal, ed. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Praha: Sdružení SCAN, c2010. ISBN 978-80-87258-47-7
2. BIGELOW, Barbara C. a Kathleen J. EDGAR. *UXL encyclopedia of drugs & addictive substances*. Detroit: UXL, c2006. ISBN 1-4144-0444-1.
3. CHMELÍK, Jan. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. vydání, Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro českou republiku, 1998, 122s.
4. JELLINEK, E. M. *Disease Concept of Alcoholism*. 3rd. Martino Fine Books, 2010. ISBN 978-1-57898-936-2.
5. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-x.
6. MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.
7. MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. *Výchova ke zdraví*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5351-5.
8. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-x.
9. MIOVSKÝ, Michal. *Konopí a konopné drogy: adiktologické kompendium*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-0865-2.
10. MÜHLPACHR, Pavel. *Vývoj ústavní péče: (filosoficko-historický pohled)*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2512-3.
11. NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 4., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-908-8.
12. NEŠPOR, K., CSÉMY, L., PERNICOVÁ, H., *Metodika prevence ve školním prostředí*, Praha: Sportpropag. 1999, 39 s.
13. NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5.
14. PEŠEK, Roman a Kateřina NEČESANÁ. *Prevence užívání tabáku, alkoholu a jiných drog u dospívajících: vybrané klíčové dokumenty, výsledky aktuálních výzkumů, příčiny a vývoj užívání drog, motivace ke změně a léčba: moderní metody pro nácvik psychosociálních dovedností zvyšujících sebedůvěru*. Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum, 2009. ISBN 978-80-254-5971-3

15. PRESL, Jiří. *Drogová závislost: Může být ohroženo i Vaše dítě?*. Praha: Maxdorf, 1994. Medica. ISBN 80-85800-18-7.
16. RADIMECKÝ, Josef a Barbara JANÍKOVÁ, DANĚČKOVÁ, Tereza, ed. *Prevence a adiktologie pro odborníky pracující v ústavní výchově a preventivně výchovné péči: učební podklady ke kurzu*. Praha: Centrum adiktologie PK 1. lékařské fakulty a VFN, Univerzita Karlova, 2007. ISBN 978-80-239-9961-7.
17. REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda, 2001. ISBN 80-85927-85-3.
18. SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.
19. ŠÍMA, Alexander a Milan SUK. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 13., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckovy učební texty. ISBN 978-80-7400-490-2.
20. ŠTURMA, Jaroslav. *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. Hradec Králové: Líp, 2001. ISBN 80-902289-5-x.
21. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémových dětí a mládeže: učební text pro vychovatele obor speciální pedagogika*. Liberec: Technická univerzita, 2000. Studijní texty pro distanční studium. ISBN 80-7083-378-5.
22. VOJTÍŠEK, Petr. *Výzkumné metody: Metody a techniky výzkumu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol*. Praha, 2012. ISBN 978-80-905109-3-7.
23. VOJTOVÁ, Věra. *Kapitoly z etopedie I*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4573-6.

Právní předpisy

1. Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník
2. Zákon č. 218/2003Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Elektronické zdroje

1. MATĚJČEK, Z., *Úloha a možnosti učitele v prevenci rizikového chování mladistvých, Rizikové chování a jeho prevence: 3. odborný seminář*[online]. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: , <<http://www.cevap.cz/?&lang=CZ&ID=25>>
2. Prevence rizikového chování. *Klinika adiktologie* [online]. 2014 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/70/4538/Prevence-rizikovehochovani>

3. Rizikové chování versus sociálně patologické jevy [online]. 2016 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/prevence/rizikove-chovani-versus-socialne-patologicke-jevy>
4. Škodlivost vodních dýmek. [online]. 2015 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.vodnidymkytabaky.cz/clanky/skodlivost-koureni-vodnich-dymek>
5. Těkavé látky. *O drogách* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.odrogach.cz/skola/uzivani-navykovych-latek/informace-o-drogach/tekave-latky2.html>

Seznam tabulek

Tabulka 1. Věk	41
Tabulka 2. Pohlaví.....	41
Tabulka 3. Zvolený obor	41
Tabulka 4. 1. Experiment s cigaretou.....	42
Tabulka 5. Kuřák v rodině.....	42
Tabulka 6. kdy bylo poprvé experimentoval s cigaretou	42
Tabulka 7. Jsi kuřák?.....	42
Tabulka 8. Kolik vykouříš denně cigaret?	43
Tabulka 9. Negativní dopady z kouření	43
Tabulka 10. 1. experiment s alkoholem mimo rodinu.....	43
Tabulka 11. V kolika letech si poprvé požil alkohol?.....	44
Tabulka 12. Byl jsi někdy opilý?	44
Tabulka 13. Konzumuješ alkohol v dnešní době?.....	44
Tabulka 14. Negativní dopady ze zvýšené konzumace alkoholu.....	45
Tabulka 15. Experiment s jinou návykovou látkou.....	45
Tabulka 16. Jaká návyková látka?.....	45
Tabulka 17. Víš, kde sehnat drogu?	45
Tabulka 18. Setkal ses někdy s šikanou?	46
Tabulka 19. Jaká byla tvá role v šikaně?.....	46
Tabulka 20. V případě, kdy uvidíš agresora, který svou oběť šikanuje, pomohl bys?	46
Tabulka 21. Jak bys pomohl?.....	47
Tabulka 22. Přiřazení jednotlivých návykových látek k různým druhům aplikace.	47
Tabulka 23. Víš, kde se nacházejí protidrogová centra v okolí?.....	47
Tabulka 24. Jak hodnotíš své znalosti a informovanost o rizikovém chování a návykových látkách?.....	48
Tabulka 25. Dopustil ses někdy protiprávního jednání?	48
Tabulka 26. Jakého ses dopustil protiprávního jednání?.....	48
Tabulka 27. Měl jsi někdy co dočinění s městskou policií nebo Policií ČR v oblasti týkající se návykové látky nebo kriminality?	49

Seznam zkratk

č.	číslo
ČR	Česká republika
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
PC	osobní počítač
Sb.	Sbírky
vyd.	vydání

Seznam příloh

Příloha 1. Dotazník	62
---------------------------	----

10. Konzumoval jsi někdy alkohol mimo rodinu? (pokud je tvá odpověď NE, přejdi na otázku č. 15)

ano ne

11. V kolika letech poprvé? .....

12. Konzumoval jsi někdy tolik alkoholu, abys dosáhl stavu opilosti?

ano ne

13. Jak často konzumuješ alkohol dnes?

1 x týdně 2x týdně 1x měsíčně

14. Uvědomuješ si negativní dopady na tvé zdraví způsobené zvýšenou konzumací alkoholu?

ano ne

15. Experimentoval jsi s jinou návykovou látkou kromě alkoholu a tabáku? V případě kladné odpovědi, uveď návykovou látku.

ne ano,.....

16. V případě zájmu o návykovou látku, víš kde sehnat takovou drogu (kromě alkoholu a tabáku)?

ano ne

17. Setkal ses někdy s šikanou? (pokud tvá odpověď bude NE, pokračuj v otázce č. 19)

ano ne

18. Jaká byla tvá role v šikaně?

agresor oběť přihlížející

19. V případě, kdy uvidíš agresora, který svou oběť šikanuje, pomohl bys?

ano ne

19a. V případě kladné odpovědi, jak bys pomohl?

sám bych pomohl zavolal bych další pomoc

zavolal bych Policii ČR informoval bych pedagogický sbor

20. Přiřaďte jednotlivé druhy návykových látek k uvedeným způsobům aplikace

Intravenózní.....

Čichání.....

Kouření.....

Šňupání.....

Konzumace.....

21. Víš, kde se nacházejí v okolí protidrogová centra?

ano ne

22. Hodnotíš své znalosti a informovanosti o návykových látkách jako dostatečné?

ano ne

23. Dopustil ses někdy protiprávního jednání? (V případě odpovědi ANO, uveď jakého)

ne ano,.....

24. Měl jsi někdy co dočinění s městskou policií nebo státní policií v oblasti týkající se návykových látek nebo kriminality?

ano ne